

Falla Barri Sant Gregori Torrent, Falles 2023

Falla

Barri Sant Gregori

Torrent, falles 2023

Aniversari
1971 - 2021

**CEN
TEN
ARI.**

FALLA DEL
CARRER
CAMBRILS

Les falles de Torrent celebrem el centenari del
primer esbós conservat d'una falla de Torrent.
Centenari falla Carrer Cambrils 1923-2023.

Festa d'Interés Turístic Autònom de la Comunitat
Valenciana, Bé d'Interés Cultural Inmaterial i
Patrimoni Inmaterial de la Humanitat (UNESCO)

El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2023.

Este llibret participa en els Premis de les Lletres Falleres.

Aquest llibret ha participat en els Premis al valencià del llibret de l'Oficina de Promoció i Ús del Valencià de l'Ajuntament de Torrent.

Edita:

A. C Falla Barri Sant Gregori

Depòsit Legal:

V-766-2006

Coordinació:

Peke

Disseny i impressió:

www.samarucsg.es

Portada:

María Montaner

Fotografies:

Comissió A. C. Falla Barri Sant Gregori

Peke

Vifallas

Artistes Monuments:

Germans Miñana

Amb la col·laboració:

Explicació de la falla gran:

Jesús Ignasi Moragues

Explicació de la falla infantil:

Jesús Ignasi Moragues

Col·laboren al llibret

Peke, Sonia Poveda, Salvador Ciscar i Javi Mozas

Publicitats:

Comissió A. C. Falla Barri Sant Gregori

Pirotècnia:

Pirovalencia

La nostra Comissió ha sigut beneficiària de la subvenció atorgada per la Diputació Provincial de València de les Falles 2023.

Sumari

06

Pròleg

08

Salutació Fallera Major Infantil
de Torrent

10

Salutació Fallera Major de
Torrent

12

Salutació del President

20

Recompenses

24

Falla gran

30

Imatges de les falles

51

Comiat Fallera Major de 2022

52

Contingut literari

116

Espai infantil

118

Salutació Fallera Major Infantil

121

Recompenses infantils

128

Falla infantil

133

Comiat Fallera Major Infantil
de 2022

134

Programa d'actes

138

Himnes

NORMALITAT

Per fi va arribar la normalitat al casal de la falla. Després d'uns anys turbulents entre unes coses i altres, hui tornem a gaudir del nostre casal.

En altres casals no sé com serà, imagine que una mica el mateix, però en el nostre cas el casal és el centre neuràlgic de la falla i no sols de la falla, sinó també del barri.

Qui coneix el nostre barri, sap que està una mica allunyat del centre urbà i per aquest motiu el casal és tan important. El tràfec que porta el casal dona vida a la falla i al barri.

AL CASAL

Eixos divendres d'estiu sopant en la terrasseta, els actes, els concursos, la preparació de les cavalcades, les reunions, les revetles, aqueixes partides de Truc, de Parxís, de Dards...

Tot això fa germanor. El casal és com el centre social del barri i sempre està obert als fallers i als veïns del barri. Des de la seua inauguració en 1975 ha patit diverses reformes, les més importants van ser en 1992 i en 2014. Sempre millorant les seues instal·lacions, adequant-les a les noves normatives i el més important,

pensant sempre en la seguretat i el benestar de tots els fallers.

El nostre casal, testimoni d'obres de teatre, de Playbacks, de sopars, de concursos, de demanades, de reunions, de balls, de presa de decisions... per fi torna a la normalitat, torna a tindre les portes obertes per a tot aquell que vulga visitar-nos.

Lorena González Andreu

Fallera Major Infantil de Torrent 2023

Benvolguts fallerets i falleretes de la falla Barri Sant Gregori,

Em fa moltíssima il·lusió i és un grandíssim orgull poder escriure-vos des de les pàgines del vostre estimat llibret, element fonamental en les nostres falles, i mitjançant el qual fem memòria de tot un any treballat per la nostra festa.

Gràcies al càrrec que enguany ostente, en gran part em permet conèixer la forma de treballar de tot el col·lectiu faller torrentí, i la vostra comissió sense cap dubte, treballa de valent i amb molta constància per a poder

transmetre-vos any rere any el nostre estil de vida i les nostres tradicions. M'agradaria destacar el vostre treball en la realització del llibret que l'any passat va aconseguir premi al concurs de llibrets de la Generalitat Valenciana, així com la preparació de la cavalcada infantil que tant vos agrada.

La peculiar ubicació del vostre barri, fora del nucli urbà de Torrent, dona a la vostra falla un caràcter molt familiar i acollidor. Eixa ha sigut sempre la sensació que he tingut cada vegada que he visitat el vostre casal. Però eixa distància que hi ha, no és problema perquè la majoria dels fallers i falleres grans i menuts de

la vostra comissió apleguen caminant fins a l'Església de l'Assumpció per a acompanyar a la Mare de Deu al trasllat o a portar-li un ram de flors a l'ofrena.

Enguany eres tú Lola, com a Fallera Major Infantil al costat del teu pare Jorge, el vostre president, qui com a màxims representants dels xiquets del Barri Sant Gregori, passejareu pels carrers de Torrent al compàs d'un pasdoble, portant-li flors a la Verge dels Desemparats i els encarregats i encarregades de portar el vertader sentiment de la festa a tot el barri, fent que la vostra gent gaudisca de les nostres falles. Enhorabona!

Per últim, només em resta enviar-vos una salutació ben afectuosa i desitjar-vos una molt bona setmana fallera. Aproveiteu cada moment intensament perquè les Falles de 2023 queden per sempre en la vostra memòria.

Una forta abraçada.
Lorena González Andreu

Fallera Major Infantil de Torrent 2023

Anna Mora Míquel

Fallera Major de Torrent 2023

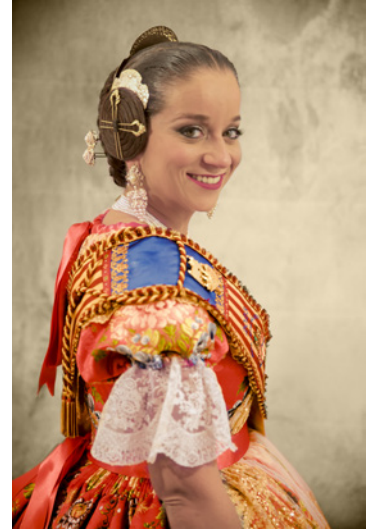
Estimats familiars, amics i amigues de la falla Barri Sant Gregori.

Abans de començar voldria agrair-vos l'oportunitat que m'heu donat en deixar-me ser partícip del vostre llibret. Com a Fallera Major de Torrent de l'any 2023 és un orgull poder deixar part de la meua essència gravada per sempre a la història de la vostra comissió.

Des que un 19 de març de l'any 1971 després de la missa de Sant Josep va fundar la vostra comissió al Barri Sant Gregori cremant coses velles, tots i totes vosaltres heu treballat per mantenir viu l'esperit i la flama de la nostra festa. Vosaltres sou el reflex de l'amor i estima que els nostres avantpassats

ens van inculcar. Per això fallers i falleres vos demane que continueu amb la tradició aconseguint que les generacions futures estimen la nostra festa de la mateixa forma que vosaltres ho feu. Gràcies per fer que els més menuts i les més menudes disfruten amb les acampades i la quantitat d'activitats que destineu a fer-los feliços, per deixar que els vostres veïns estiguen prop de la nostra festa amb la processó al patró del vostre barri i per deixar que Torrent conega els valors i la història que el Barri Sant Gregori pot oferir.

A vosaltres Lola i Jorge, sense dubte aquesta aventura la recordareu com una de les més meravelloses de la vostra vida, ja que teniu el privilegi de capitanejar a la vostra comissió

i a més fer-ho com a pare i filla. Permeteu-vos riure, ballar, plorar, brillar, però sobretot permeteu-vos gaudir de cada moment d'aquest any. Les millors vivències quedaran gravades per sempre a la vostra memòria i als vostres cors.

Les falles et regalen moments i persones, en aquest cas a mi m'han regalat a Eva.

Aquest any tinc la sort de compartir somni amb ella i la seua família, en l'any 2022 els nostres camins se'n van creuar i al 2023 se'n van ajuntar definitivament. Estic segura que l'amor que sent per la nostra festa farà que deixi a la vostra comissió al lloc que es mereix.

Finalment la meua Cort d'Honor i jo volem desitjar-vos unes bones festes josefines on disfrutem tots junts i juntes de la nostra setmana gran i on sempre estiga present l'amor, el treball i la germanor que tant caracteritza a la nostra festa.

Amb molt d'afecte, la Fallera Major de Torrent 2023,

Anna Mora Miquel

Jorge Medina Ripoll

President 2023

Enguany tinc la satisfacció i l'honor de dirigir-me a tota la comissió com a president de la Falla Barri Sant Gregori.

Agrair a totes les persones de la comissió i col·laboradors, que estan ací al peu del canó, fent tot el possible per tirar endavant la falla.

Tot açò no seria possible sense un equip directiu compromés que amb paciència, esforç i il·lusió, fa front als reptes que sorgeixen durant l'exercici faller.

Felicitar a la nostra Fallera Major Infantil, Lola, que aquest any tindrà l'orgull i la responsabilitat de representar la nostra falla.

Espere que siga un any molt especial i que gaudis de cada moment amb intensitat.

Finalment desitjar-vos a tots unes inoblidables falles i convidar a tots els fallers i visitants a què passen pel nostre casal, on seran tots ben rebuts.

Gràcies a tots per la vostra confiança, i que siguen per a tots unes meravelloses festes.

Una forta abraçada del vostre president.

Jorge Medina i Ripoll.

Junta executiva | Falles 2023

Jorge Medina Ripoll
President

Andres Mena Lumbreras
Vice-President 1r, Deleg. Loteria

Javier Dominguez Corrales
Vice-President 2n

Carmen Gutierrez Martinez
Secretaria

Miguel Angel Hernan Jimenez
Vice-Secretari, Deleg. Llibret

Maria Jose Notario Ballesteros
Tresorera

Jorge Garrigues Cebrian
Contador

Pilar Zayas Igual
Vice-Contadora

Yolanda Hernandez Bautista
Delegada D'Infantils

Ana Belen Martos Ojeda
Vice-Delegat D'Infantils

Alejandro Perez Martinez
Delegat D'Esports

Luis Guerrero Irnan
Vice-Delegat D'Esports

Maria Del Mar Hernandez Bautista
Delegada Secció Femenina

Carlos Barrero Simarro
Delegat De Recompenses, Censos

Susana Hernandez Bautista
Delegada Casal

Anabel Zafra Zornoza
Bibliotecària Arxivera

Vicente Garcia Revenga
Activitats Diverses J.E.

Francisco Javier Jimenez Morales
Activitats Diverses J.E.

Luis Garcia Del Val
Activitats Diverses J.E.

Carlos Perez Iniesta
Delegat Secció Juvenil

Raul Perez Martinez
Secció Juvenil J.E.

Javier Hernan Ballesteros
Secció Juvenil J.E.

Maria Garrigues Espinosa
Secció Juvenil J.E.

Nuria Montoro Perez
Secció Juvenil J.E.

Oscar Garcia Hernandez
Secció Juvenil J.E.

Comissió | Falles 2023

Almerich Sanchis Alberto
Alonso Sobrino Jorge
Anchel Irnan Hugo
Andreu Martinez Samuel
Angel Martinez Carlos
Arce Luz Jose Luis
Badia Gimenez Carlos
Barrero Simarro Carlos
Berdun Sanchez Javier
Bermell Vilanova Isidro
Calabuig Mercado Alvaro
Calabuig Yago Faustino
Cantos Hervás Miguel
Carrillo Romero Alfonso
Cebrian Cuenca Miguel
Cebrian Martinez Miguel Angel
Centelles Sanchez Miguel
Cerrillo Sanchez Manuel
Cueva Soriano Diego
Diaz Mercado Jesus Maria
Dominguez Corrales Javier
Garcia Del Val Luis
Garcia Hernandez Oscar
Garcia Revenga Vicente
Garcia Vilanova Alejandro
Garcia Zafra Izan
Garrigues Cebrian Enrique
Garrigues Cebrian Jorge
Garrigues Cebrian Roberto
Garrigues Sanchis Enrique

Gil Catalan Josep Angel
Gil Cebria Alejandro
Gonzalez Garcia Manuel
Guerrero Irnan Luis
Hernan Ballesteros Javier
Hernan Jimenez Miguel Angel
Hernan Jimenez Pablo
Hernan Jimenez Patricio
Izquierdo Ballesteros Miguel Angel
Jimenez Morales Francisco Javier
Laderas Aguado Emilio
Laderas Aguado Francisco Jose
Laderas Rubio Carlos
Laderas Rubio Nacho
Lopez Pina Miguel
Maestro Cebrian Javier
Maestro Rodriguez Juan
Maffezzoni Calabuig Eros
Marcilla Herreros Jorge
Medina Ripoll Jorge
Medina Zayas Jorge
Mena Diaz Juan
Mena Lumbreras Andres
Mena Lumbreras Fernando
Mena Mercado Andres
Mena Penella Raul
Mena Perez Juan
Mendoza Ruiz Jorge
Montero Zayas Jose Antonio
Montoro Toledo Vicente

Comissió | Falles 2023

Moreno Davila Santiago
Muñoz Lopez Jose
Muñoz Lorente Antonio
Muñoz Martin Juan Carlos
Navarro Ruiz Manuel
Orti Mateu Vicente
Palop Peris Borja
Paños Serrano Pablo
Peña Fernandez Daniel
Peña Fernandez Pedro
Peña Navarro Pedro
Peña Navarro Eduardo
Perez Iniesta Carlos
Perez Irnan Jose Manuel
Perez Martinez Raul
Perez Martinez Alejandro
Perez Pinilla Alejandro
Perez Torres Mario
Raga Guijarro Miguel
Requena Martinez Nicolas
Rodenas Aleis Ferran
Rodenas Mercado German
Rodenas Serrano Francisco
Rubio Jerez Crispulo
Sanchez Quesada Marcos
Sanz Almerich Diego
Sanz Borreguero Fº Javier
Sanz Nogales Diego
Serrano Carrillo Mario
Serrano Zayas Roberto

Shan Zafra Nestor
Shan Zafra Sergio
Silla Caravaca Vicente
Sorli Chust Daniel
Tamarit Villarroya Miguel Angel
Tornero Casas Agustin
Torres Amores Jose Manuel
Tortosa Martinez Rafael
Zafra Zornoza Raul
Zayas Igual Manuel
Zayas Igual David
Zornoza Conejeros Juan Carlos
Sierra Mir Diego
Gonzalez Cubero Víctor
Guerrero Novillo Luis
Briz Girones Francisco
Vigo Yuste Francisco Ramon
Irnan Pérez Maria Pilar
Peña González Esther
Adelantado Perez Natalia
Albiach Caballero Paula
Almerich Robles Almudena
Anchel Irnan Coral
Arce Rodrigo Carla
Arocas Casado Natalia
Ballesteros Montoya Enriqueta
Barrero Mercado Carolina
Barrero Mercado Sofia
Bautista Parra Mari Nieves
Benlloch Ferrandis Carmen

Comissió | Falles 2023

Bustamante Martinez Cristina
Calabuig Mercado Beatriz
Camarena Requena Lidia
Camarena Requena Tamara
Cantos Hervas Miriam
Cañavate Llopis Leticia
Carretero Perez Pilar
Carrillo Alfaro Sandra
Carrillo Alfaro Yasmina
Carrillo Garcia Laura
Catalan Jerez Ana Maria
Catalan Jerez Raquel
Cebrian Cuenca Amada
Cebrian Cuenca Dubi
Cebrian Martinez Mari Carmen
Cebrian Martinez Natividad
Centelles Serrano Lucia
Centelles Serrano Victoria
Cerrillo Sanchez Rafaela
Checa Martinez Lucia
Cobo Navarro Sara
Diaz Majuelo Marta
Espinosa Canales Noelia
Espinosa Diaz-Benito Paqui
Fernandez Olivares Beatriz
Fernandez Olivares Erica
Fernandez Olivares Raquel
Folgado Gonzalez Victoria
Garcia -Muñoz Torres Carmen
Garrigues Cebrian Yolanda

Garrigues Espinosa Maria
Garrigues Jimenez Andrea
Gonzalez Aleis Clara
Gonzalez Aleis Silvia
Guerrero Irnan Marion
Gutierrez Hernandez Aitana
Gutierrez Martinez Carmen
Hernan Poveda Alba
Hernandez Bautista Mª Del Mar
Hernandez Bautista Mari Nieves
Hernandez Bautista Sonia
Hernandez Bautista Susana
Hernandez Bautista Yolanda
Herrera Herreros Sebi
Hidalgo Cueva Ana Maria
Hidalgo Fernandez Elisabet
Irnan Irnan Manuela
Jimenez Conejero Paula
Lahyani Maryame
Latorre Ferrando Patricia
Lopez Castillo Rebeca
Maestro Cebrian Susana
Marcilla Herreros Laura
Martinez Calomarde Natividad
Martinez Garcia Dolores
Martinez Martinez Rebeca
Martos Ojeda Ana Belen
Mayordomo Ortega Sheila
Mena Mercado Alejandra
Mena Perez Isabel

Comissió | Falles 2023

Mercado Blasco Alejandra
Mercado Blasco Dolores
Mercado Blasco Eva Maria
Mercado Blasco Isabel
Mercado Blasco Providencia
Mercado Martinez Mª Carmen
Montero Carretero Eva Maria
Montoro Perez Nuria
Montoro Perez Sara
Morcillo Godoy Lorena
Morcillo Godoy Mayte
Muñoz Hernandez Sheila
Muñoz Mercado Ana
Muñoz Mercado Eva Maria
Navarro Mena Nuria
Notario Ballesteros Mª Jose
Osorio Cebrian Alba
Peña Folgado Patricia
Peña Folgado Victoria
Peña Pallares Paula
Peña Rubio Claudia
Perez Irnan Inmaculada
Perez Irnan Maria Teresa
Perez Irnan Alejandra
Perez Naranjo Miriam
Poveda Prieto Silvia
Poveda Prieto Sonia
Puchalt Casado Cristina
Raga Rodriguez Lucia
Reboloso Sarrión Inmaculada

Rivera Garcia Monica
Rodenas Aleis Aitana
Rodenas Mercado Rebeca
Rodrigo Alejandro Amparo
Rodriguez Medina Ghislaine
Rubio Cebrian Nuria
Rubio Gomez Mª Jose
Rubio Navarrete Lucia
Ruiz Morcillo Laura
Ruiz Morcillo Andrea
Saez Martinez Laura
Sanz Almerich Mª Amparo
Serenó Herranz Laura
Serrano Zayas Cristina
Serrano Zayas Raquel
Serrano Zayas Victoria
Soriano Martinez Carla Natalia
Tortosa Hernan Irene
Vera Abarca Melisa
Vilanova Martinez Jennifer
Vilanova Rosa Monica
Villalba Olombrada Veronica
Viñes Parra Ana Maria
Zafra Zornoza Anabel
Zayas Igual Pilar
Zayas Soriano Marta
Zayas Soriano Silvia
Zornoza Hernandez Edurne

A la cort d'honor

Els somriures que porteu a la cara
van formant un camí, una pregària,
il·luminant de forma extraordinària
la banda que al vostre pit porteu ara.

Estem segurs que amb la vostra bellesa,
estem segurs que amb la vostra mirada,
estem segurs que amb la vostra fortalesa,
la festa i la falla d'amor estarà envoltada.

Sou vosaltres les mestres de la poesia,
les que inspireu moltes cançons i sonets,
les muses que el bon poeta desitjaria
i a les qui dedicaria els millors quartets.

Sou vosaltres, dels versos les capitanes,
versos llegits pels vostres ulls envejaria.
Sou vosaltres, de tots els escrits les sobiranes
Sou de la falla, les regines de cada poesia.

Recompenses | Falles 2022

Torre i bunyol d'argent

Tamara Camarena Requena
Ana Maria Catalan Jerez
Raquel Catalan Jerez
Marta Diaz Majuelo
Noelia Espinosa Canales
Carmen Garcia-Muñoz Torres
Andrea Garrigues Jimenez
Sergio Gavilan Herreros
Javier Hernan Ballesteros
Miguel Angel Izquierdo Ballesteros
Francisco Javier Jimenez Morales
Juan Carlos Muñoz Martin
Nuria Navarro Mena
Alba Osorio Cebrian
Ghislaine Rodriguez Medina
Laura Saez Martinez
Diego Sanz Almerich
Mª Amparo Sanz Almerich
Diego Sanz Nogales
Vicente Silla Caravaca
Juan Carlos Zornoza Conejeros
Almudena Almerich Robles

Torre i bunyol d'or

Gloria Corrales Garcia
Oscar Garcia Hernandez
Mar Gonzalez Aleis
Luis Guerrero Irnan
Emilio Laderas Aguado
Eva Maria Muñoz Mercado
Daniel Peña Fernandez
Carlos Perez Iniesta
Francisco Javier Sanz Borreguero
Jorge Alonso Sobrino
Miguel Cantos Hervas
Nuria Montoro Perez
Eva Maria Montero Carretero

Torre i bunyol d'or amb fulles de llorer

Ana Belen Martos Ojeda
Amparo Aleis Alabajos
Hugo Anchel Irnan
Sonia Hernandez Bautista
Jorge Mendoza Ruiz
Anabel Zafra Zornoza
Eduardo Peña Navarro

Fallers brillants | Falles 2022

Jose Luis Arce Luz

Torre i bunyol d'or amb fulles de llorer i brillants

Fallers brillants | **Falles 2022**
Susana Hernandez Bautista
Torre i bunyol d'or amb fulles de llorer i brillants

Fallers brillants | Falles 2022

Jorge Medina Ripoll

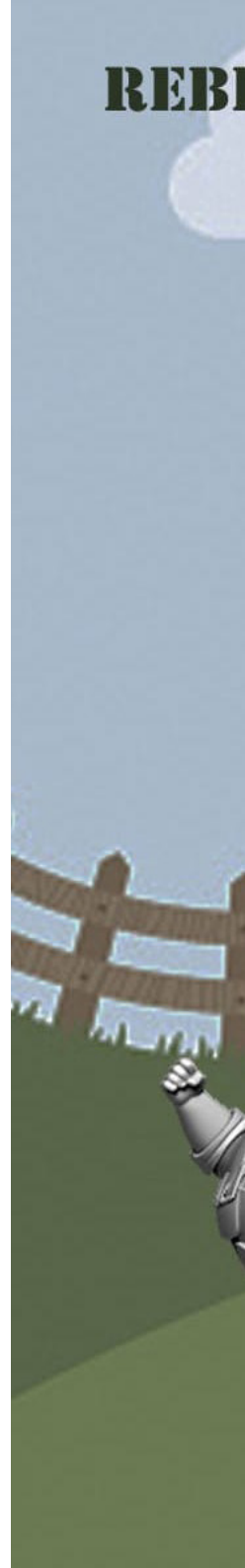
Torre i bunyol d'or amb fulles de llorer i brillants

Rebel·lió en la granja

Lema falla gran

Germans Miñana
Artista falla gran

EL LIÓ EN LA GRANJA

GERMANS MIÑANA

Cadafal:

Porc assegut damunt d'un granger. Dalt del porc, un ànec vestit de caçador i una cabra.

El problema de la inflació
és un mal que a tots alcança,
i els animals de la granja,
s'han alçat en rebel·lió!

El porc asfíxia el granger,
l'ànec ara és caçador
i la cabra és el terror
de qualsevol carnisser.

Una vaca amb un poal.

S'ha posat forta la vaca,
perquè al preu que està la llet,
o li donen part dels diners
o li bota foc a la barraca.

Un pollastre amb una força.

El pollastre, amb atenció,
fa guàrdia en el galliner
perquè no li toque el granger
la gallina dels ous d'or!

Escena 1: Un home amb una vidriola. Rebel·lar-se contra els bancs.

Fa molt de temps que els bancs
abusen del seu poder,
i haurem de guardar els diners
baix del nostre matalàs.

Per tot cobren comissions,
els nostres estalvis ens roben,
i cada dia som més pobres
mentre ells guanyen milions.

Quan acabarà este abús?
Quan ens donaran un bon tracte?
Si el govern no fa un miracle,
haurem de posar-nos durs.

Escena 2: Dos majors. “Soc major, no idiota”.

En l’escena reivindiquem
un tracte digne als majors,
que tenen un problema gros,
quan han d’anar al caixer.

Pobles sense sucursals,
cues interminables,
bancs amb poc personal:
la llista és inacabable!

Deixeu de donar la nota
i ateneu-los presencialment!
Escolteu el crit d’esta gent:
—“Soc major, no idiota!”

Escena 3: Una dona amb la cistella de la compra mirant el tiquet del súper.

Anar al supermercat
en un luxe s'ha convertit,
s'emporten el teu jornal
i ixes amb el carro buit.

Ho posen tot més car
sense cap de mirament,
i no els importa si la gent,
cada dia ha de menjar.

El tema, de broma, en té poca
i acabarem posant-nos, segur,
un tap ben gros en la boca
i un altre també en el cul!

Escena 4: Un camioner. Transport i la pujada del gasoil.

Tenen un problema greu
els pobres transportistes,
treballen deixant-se el lleu
i no trauen ni per a pipes.

El gasoil està molt car
i les carreteres, fatal.
No ens hauria d'estranyar
una altra vaga general.

Mireu un poc per ells,
grans senyors del govern,
si es farten els camioners,
la nostra vida serà un infern!

**Escena 5: Exposició: Una dona asseguda
damunt d'una rentadora amb un
cresol i el full dels horaris del preu de
l'electricitat.**

Està consultant l'hora
i a com està quilovat,
per si és el moment adequat
de posar la rentadora.

Al preu que està la llum
s'alçarà a les dues o a les tres:
ha de baixar el consum
per arribar a final de mes.

Si la cosa no canvia,
i sembla que va a pitjor,
haurem d'anar cada dia
amb la roba al llavador.

Jesús Ignasi Moragues.

Imatges de les falles

Guanyadores i guanyadors concurs de postals nadalenques

Categoría A- Mireia Díaz Díaz
 Categoría B- Noa Izquierdo Bustamente
 Categoría C- Claudia Domínguez Martos
 Categoría D- Daniela Mena Díaz

Acomiadament **Eva María Montero** **Carretero** **Fallera Major 2022**

Estimats fallers i falleres de la nostra volguda comissió

És un orgull per a mi poder dirigir-me a vosaltres i poder agrair-vos tot el que heu fet per mi aquests anys.

Representar a la comissió que m'ha vist créixer ha sigut una de les millors experiències de la meua vida on, tal i com ja he dit en diverses ocasions, m'he vist abrigallada en tot moment per tots i cadascun de vosaltres.

Han sigut tres anys on he après diferents coses del món de les falles, he conegut a moltes persones que ara son part de la meua vida i he intentat deixar a la nostra comissió al lloc que es mereix. Han sigut anys complicats, però anys d'agrar. I si he de donar les gràcies a una persona en especial és a tu, Edu, has sigut un verdader escut, has estat a l'altura que aquesta falla mereixia. A Nacho eres un bon xiquet i espere que no canvis mai. A Carla i Victoria heu sigut unes molt bones companyes de viatge, hem viscut moments inoblidables que mai els canviaria al vostre costat. Teniu el cor molt gran i no deixeu de somiar.

Heu sigut, sou i sereu part del meu somni. Gràcies.

I ara si em permeteu m'agradaria dirigir-me a Lola i Jorge que com a pare i filla teniu l'oportunitat de viure el somni que molts fallers desitgen, espere que gaudiu al màxim d'aquesta setmana fallera que tan sols passa una vegada en la vida i a més a més passa molt de pressa. No tanqueu els ulls.

Ara si amb tota la meua estima ha arribat el moment d'acomiar-me, però açò no és adeu, és un fins sempre. Aquest any tinc l'honor i el privilegi de formar part de la Cort d'Honor de la Fallera Major de Torrent. És per això que aquest any no estaré al vostre costat però portaré el nom de la nostra comissió per cada racó de la nostra ciutat.

Només em queda tornar a dir gràcies per aquests anys compartits en mi. Fins a sempre 2020-2021-2022

Fallera Major 2020/21/22 i component de la Cort d'Honor de la Fallera Major de Torrent 2023
Eva Maria Montero Carretero

Contingut

literari

1971 2021 HISTÒRIA DE LA FALLA BARRI SANT GREGORI

50 anys d'història, 50 anys d'històries.

Des de 1971 fins a 2021 han passat ja molts anys, sí, concretament 50. Toca doncs celebrar les nostres noces d'or. Ens fem majors i mirem amb nostàlgia al passat per a recordar i agrair a tots aquells que amb el seu esforç i treball van fer possible que en 2021 complírem 50 anys d'història. Arribar fins ací no ha sigut res fàcil, però el nostre recorregut ha valgut la pena. En 2021, la pandèmia, les poques ganes d'algunes persones i la ignorància d'unes altres van fer que eixe any la falla i els seus fallers no meresqueren ni una xicoteta celebració ni tan sols una menció en les xarxes socials amb el poc que haguera costat, sobretot agrair als nostres majors que han estat des del principi, el seu esforç i dedicació.

Per a aquells escèptics que promouen que la nostra història comença en 1973, any en què apareixem en junta local de Torrent, ací els deixo la definició d'aniversari de Wikipedia: L'aniversari és el dia de l'any en què es compleixen anys d'un esdeveniment i aquest és commemorat.

L'esdeveniment que els fallers i falleres de la falla Barri Sant Gregori commemorem és l'inici de la nostra història, a propòsit d'això, els deixo aquest extracte del guió de la presentació del 25 aniversari en 1996, redactat pels fundadors de la nostra falla.

1971

El 1971, ara fa 25 anys, el grup de catequistes que atenia el Barrí de Sant Gregori, va tindre una felix idea. Per què no fer una falla al barri?

Va ser un autèntic pensat i fet. El mateix dia de Sant Josep, en molt poc de temps, s'arreglaren trastos vells per tot el veïnat, i és feu un muntó de fustes, alguna estoreta velleta i, dalt de tot, una cadira de boga.

Algú ens va deixar un vestit de fallera, li'l vam posar a una xiqueta i després de la missa, cap a la una del migdia, es va cremar la primera falla.

A aquella primera fallera major li deien M^aJosé Alcalà García.

Eixa primera falla va arrelar molt fort. S'havia sembrat l'esperit faller al barri i ja ningú el podria parar. De fet, a l'any següent ja no va ser tot tan improvisat.

Hi ha falles que la seua història naix d'una partida de truc, d'un diumenge de paella en una caseta, algunes en el bar de la barriada, unes altres d'un enuig d'una altra falla etc. i la nostra naix el 19 de març de 1971 en la missa de Sant Josep.

Als fallers i falleres escèptics, només els demane una cosa, que celebren l'aniversari quan creguen convenient i els abellisca, però per favor que no menyspreen aquell 19 de març de 1971 i el posterior exercici de 1972, en definitiva, que no grapegen i manipulen aquesta història tan documentada i tan bonica que té la nostra falla.

FELICITATS I GRÀCIES.

Gràcies al Pare Vito, al Pare Gerardo i aquells joves catequistes que van tindre la feliç idea de sembrar una llavor, una llavor que no ha parat de créixer al llarg dels anys.

Gràcies a tots els que en algun moment han aportat el seu granet d'arena perquè aquesta falla continuara creixent.

Gràcies especialment a tots aquells que ja no es troben entre nosaltres i que tant van contribuir a fer gran la nostra falla.

Gràcies als nostres majors que van lluitar i continuen lluitant per aquesta falla, perquè hui tinguem aquest llegat. Els primers anys no van ser fàcils, sense casal, l'església s'utilitzava per a tot, presentacions, cavalcades, festes, etc.

Gràcies a la gent del barri, sempre al costat de la nostra falla, no s'entendria d'una altra manera. La falla, l'associació i el barri sempre aniran units.

Gràcies a tots els que han arribat i que sense ells no haguera sigut possible créixer com hem crescut, aportant eixe plus de qualitat que sempre es necessita.

Gràcies a totes nostres falleres majors i presidents que durant aquests 50 anys han portat l'escut d'aquesta falla al més alt i com no, en el cas de Silvia i Beatriz representant a la nostra falla, al nostre barri i a la nostra ciutat.

No hem pogut celebrar com toca el nostre aniversari, però no per això ens oblidem de la nostra història, dels nostres fallers i falleres que durant més de 50 anys han fet, fan i faran història de la nostra falla.

FELICITATS I GRÀCIES A TOTS, per tant.

SABIES...

El nostre primer President fou Antonio Rubio Jerez i el primer President Infantil Jose Luis Rubio Cebrian.

La nostra primera Fallera Major va ser Mª Jose Alcalá Garcia.

El nostre primer llibret tenia dues fulles i estava fet a Ciclostil, una verdadera joia.

El llibret de 1973 és probablement uns dels primers llibrets escrits en dos idiomes, el castellà i el valencià, ja que en el barri no hi havia molta gent que sabera llegir el valencià.

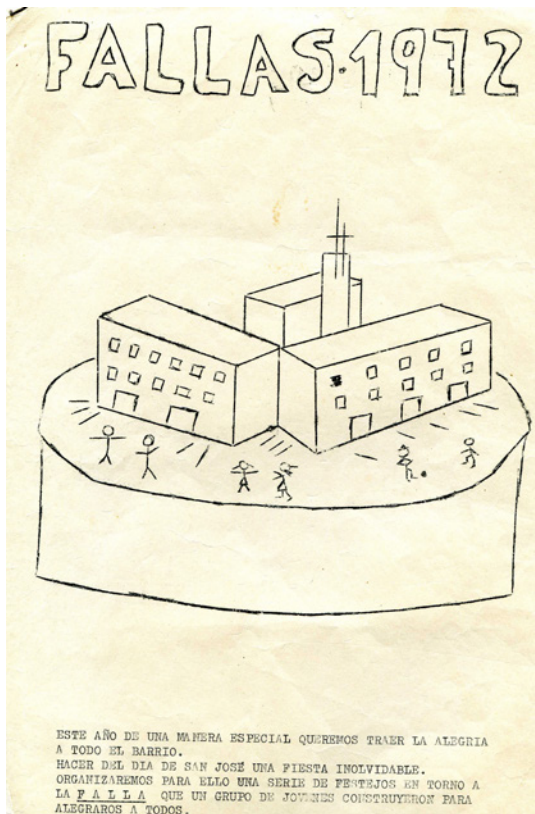
El nostre primer estendard el va dissenyar Eduard Manyes i va ser brodat per les monges del convent de Mare Sacramento i l'estrenarem en 1974.

La primera falla que ens va fer un artista faller va ser en 1975. Li l'encarregarem a Ribes de Paiporta i ens va costar 40.000 pessetes.

Al principi no teníem casal i tot es feia a l'església: les reunions, la falla, les presentacions, etc.

El casal es va inaugurar en 1975. Es va fer amb el suport i esforç de tots els fallers i l'empresa constructora del canal ens va ajudar desinteressadament.

Va haver-hi dos anys que no es van fer llibrets 1976 i 1979.

FALLERAS	COMISION
FALLERA MAYOR: ALEXANDRA PERCADO	PRESIDENTE: Antonio Rubio
CORTE DE HONOR: CHORI CASADO, ISABEL PERCADO, TERESA GOODY, RAMI LOPCZ	VICEPRESIDENTES: Pepe Alejandro, Días Casado
	SECRETARIO: Peco Arjona
	TESORERO: Riquel Garóf
	VOCAL: Juan Cardener
	VICESECRETARIO: Riquel Garóf
	VICEPRESIDENTES: Pepe Arjona, Andrés Riera, Pedro Riera

PROGRAMA DE FESTEJOS

5³⁰ Horas: **PRESENTACION DE LA FALLERA MAYOR** y su corte de Honor, a cargo del humorista AURELIO GUTIERREZ.

P.R.E.G.O.N. (Festival)

7 Horas: Gran SESION de CINE COMICO

11 Horas: PLANTA DE LA FALLA

9³⁰ Horas: PASACALLOS y DESPERTA

9¹⁵ Horas: EMOCIONANTE ENCUENTRO DE FALLOS, entre los clubs S. GREGORIO y VETERANOS del mismo. Campo de las Oliveras.

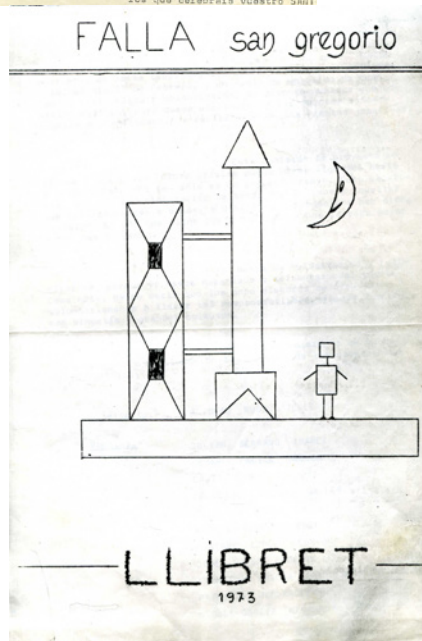
10³⁰ Horas: **CUCHARAS**: Truco de palabras. Premios.

12³⁰ Horas: Celebración de la **SANTA ROSA**, con asistencia del grupo MUSICAL G.E.N.

13³⁰ Horas: **GRAN PASACALLOS**

23³⁰ Horas: **MIT DEL FOC**. Crema de la FALLA, y vino en honor de SAN JOSE.

(Os esperamos a todos. Felicidades los que celebrais vuestro SANI)

En 1977 vam tindre una falla infantil encara que no apareix en el llibret d'aquell any, però després no vam tornar a tindre fins a l'any 1984. A partir d'eixe any mai hem deixat de plantar falla infantil.

L'any 1979 va ser inaugurada la placa commemorativa de la nostra fundació per l'alcalde, D. Vicente Soria, i s'exhibeix en la façana lateral del barri.

L'any 1980 estrenem el banderí infantil i en aquest cas va ser brodat per una de les nostres falleres: Isabel Mercado Blasco.

En 1982 es va fer per última vegada la presentació a l'església del nostre barri.

En 1992 es va inaugurar el nou casal, van contribuir tots els fallers de casa i també gent de fora com Arturo Boix, l'alcalde Jesus Ros, Vicente Ortí i molts altres que van aportar el seu granet d'arena.

La primera Fallera Major Infantil va ser Mª Dolores Hernán Jiménez en 1975.

Dues falleres de la nostra comissió han sigut proclamades com a màximes representants de les Falles de Torrent, portant a la nostra comissió al més alt de la festa: Silvia Poveda Prieto, en l'any 2003 i Beatriz Fernández Olivares, en l'any 2014.

José Muñoz ha sigut president huit exercicis fallers, i li segueixen Antonio Rubio i Eduardo Peña que han sigut presidents set exercicis cada u.

La primera Fallera Major de la falla que va pertànyer a la Cort d'Honor de la fallera Major de Torrent va ser Natividad Cebrian en 1974.

Conten que qui millor ha portat el banderí de la Falla ha sigut Paco Arjona, tenia una gràcia especial per a portar el nostre estendard.

En 2008, de la mà de l'artista Salvador Espert, aconseguirem el Ninot Indultat de Torrent, amb el ninot: "L'Avi". Eixe any va ser Jose Muñoz Hernández President de la nostra falla.

En 1973, estrenarem il·luminació i per poc li costa la vida al President, Antonio Rubio, quan va anar pels focus a les obres del canal creient que no tenien corrent.

En 1974 es va treballar molt i la Junta Local Fallera va haver de reconèixer-nos els mèrits i admetre'ns en la categoria B i nos concediren el premi a l'Activitat Fallera.

En 1974 vam participar en la cavalcada del Ninot. No teníem encara diners per a contractar una banda de música, però la Falla de Sant Roc ens deixava de tant en tant els seus músics i pujaven a tocar i fer despertades. Quin bon record que guardem de la Falla de Sant Roc!

En 1975 Pepe Medina va organitzar i dirigir un grupet de teatre, que es va iniciar amb l'obra "La farsa de Misser Pere Patelin". L'Alcalde D. Vicent Beguer va vindre a la presentació. Ens van donar dos premis: El d'Activitat Fallera per segon any consecutiu i el de Millor ortografia en valencià.

EL CARNESTOLTES

El Carnestoltes valencià de la primera meitat del segle XIX presenta una doble dimensió: d'una banda, estan les màscares públiques que se celebren a les vesprades en l'Albereda i que tan magistralment retratara Ignacio Pinazo en el seu llenç conegut com El Carnestoltes de València; per un altre, els balls celebrats en els salons, cercles o cases particulars, segons la condició social dels participants. A l'Albereda concorrien totes les classes socials, encara que això no implicava una confusió de les posicions i els rangs ni una dissolució de les jerarquies i estratificacions socials. El tipus de disfressa, les modulacions dels gestos i actituds, etc., diferenciaven clarament als uns i els altres, com a mostra el següent text periodístic: «El diumenge el Passeig de l'Albereda va estar concorregut per gent de totes classes i categories, i encara que la igualtat hauria de regnar més que en cap altra part sota l'imperi de la careta, no obstant això per la força de les coses es va establir una divisió com cada any, passejant per l'andana superior els artesans, les grisetes i les donzelles de servir, vestits ells de sirlots, diables i llauradors i elles, de croades, "pasiegas" i beates, i ocupant l'inferior la joventut elegant atreta pels tres-cents carruatges que alineats en el passeig eren assaltats per torbes de màscares amb vestits indefinibles compostos en general de peces femenines.

Excusat és a dir que els llauradors o els que de tal vestit es visten han usat un llenguatge atroç, impropï de la classe a qui representen i han ostentat monstruosos productes agrícoles que proven d'una manera indubtable la fecunditat de les nostres terres i l'estupidesa d'alguns enginyosos que han de valdre's per a fer bromes d'al·legories d'un gènere repugnant» (Diari Mercantil, 14 febrer, 1850).

Procacitat i irreverència eren algunes de les notes típiques d'aquestes màscares públiques que se celebraven en l'Albereda amb una participació de totes les classes socials. En canvi, els balls nocturns se celebraven en escenaris diferenciats i en territoris delimitats als iguals. Aquests balls havien sigut introduïts a València en 1769, imitant als que aristocràcia i classes altes celebraven en la Cort i en les grans ciutats del Regne, com a mostra la *Política i economia del Ball de Màscares*. Eren balls elitistes i classistes, que posteriorment van anar difonent-se pels restants estrats de l'espectre social, però sense perdre mai el seu significat.

Aquest Carnestoltes que acabem de descriure patirà importants transformacions des de mitjan XIX. La burgesia ascendent, a través de la premsa i de la institució municipal, es desmarcarà de les màscares públiques i entaularà una crítica sistemàtica contra el que a partir d'aquest moment considera «espantalls indecents», «grotescos adorns» i «màscares esparracades», pròpies del poble inculte. El Carnestoltes públic de l'Albereda és inculte, molest i ofensiu, impropï del model de ciutat que la classe dominant somia per a València. La culminació d'aquest

distanciament burgés serà la política repressiva adoptada entre 1883 i 1895. Per a erradicar les màscares populars s'estableix un impost de dues pessetes per màscara, quantitat que en aquelles dates era clarament superior al salari d'un jornalero.

L'afició popular al Carnestoltes públic se servirà a partir d'aquest moment de diversos estratagemes per a eludir la mirada vigilant de la policia i celebrar la festa. Per això, en 1894 la Cambra Obrera i Industrial, associació de tint groguenc, proposaria la reforma estètica de les màscares públiques. Com que era impossible erradicar-les per la força i la repressió resultava contraproductiu, la Comissió de Festes recomanava crear premis com a estratègia per a induir una transformació esteticista des de dins. Aquesta mesura tenia un doble objectiu: «Civilitzar» el Carnestoltes públic i proporcionar beneficis a alguns xicotets industrials.

Des d'aquest moment el Carnestoltes públic es convertirà en una de les festes més importants de la ciutat. L'Ajuntament assumeix l'organització del festeig atorgant premis a les millors màscares i mascarades. Les classes altes i els seus cercles de sociabilitat (Cercle de Belles arts, Lo Rat Penat, etc.) es bolquen en l'organització de fastuoses i enginyoses mascarades que sorprenen la ciutat. La gran cavalcada imita als ja famosos carnestoltes de Niça, Roma o Venècia. Tota la societat valenciana, excepte els sectors catòlics més recalcitrants que organitzen funcions de desgreuge perquè en aquests dies «la virtut pateix crebant» i s'ofén al Santíssim Sagrament, es bolcava en aquella apoteòsica cavalcada, «pacífica» i «culta».

No obstant això, les coses van començar a canviar quan el "blasquisme" va aconseguir la majoria en el Consistori municipal i va començar a adoptar una política de secularització. Els regidors republicans, des de 1902, van suprimir les subvencions per a les festes religioses i com a alternativa van estimular el Carnestoltes, les Falles i la Fira de Juliol, fomentant la seua politització. A partir d'aquest moment els sectors catòlics i el carlisme van organitzar campanyes contra la participació en el Carnestoltes i la ciutat es va polaritzar en dos blocs antagònics: "blasquisme" anticlerical, partidari del carnestoltes, i Lliga catòlica contrària a la festa carnavalesca.

El Carnestoltes va continuar sent una festa important, patrocinada i fomentada per l'Ajuntament fins a 1926, però la polarització ideològica i política va hipotecar les seues possibilitats de desenvolupament. D'altra banda, els hàbits d'entreteniment i oci, així com les formes del festeig amorós s'estaven transformant substancialment a conseqüència de la modernització. L'afició a les màscares dequeia a tot arreu i desapareixia davant una nova sensibilitat cultural. Van sobreviure, no obstant això, els balls nocturns encotillats a les seues fronteres de classe i es van desenvolupar les màscares infantils, secundades per l'Associació de la Premsa. Però el projecte de gran Carnestoltes artístic i turístic, la gran festa major de tots els valencians quedava totalment neutralitzada.

EL V CONGRÉS I L'OLIMPIADA DE L'HUMOR

En 1971 la falla oficial, plaça de *El Caudillo*, hereua del Sota Quelo i El foc va instituir, a la calor del famós monument que aquell any va alçar, els premis als Colossos del País Valencià, destinats a guardonar a aquells valencians que més s'hagueren destacat en diverses facetes al llarg de l'exercici. Tres anys després, en 1974, es va crear l'assegurança fallera contra accidents i va veure la llum una nova recompensa; el bunyol d'or amb fulles de llorer i brillants, la introducció de la qual va ser fruit de la inflació al fet que s'havia arribat en la concessió de les inferiors. Però l'esdeveniment més rellevant de 1974 va ser la celebració del V Congrés General.

El Congrés es va obrir després de la porga i el contenciós del Concurs de Teatre de la falla Corretgeria. És a dir, s'inaugurava per a sancionar la indiscutible autoritat de la Junta Central Fallera, que com més endavant veurem, l'òrgan rector va creure posada en dubte a causa del concurs esmentat. El V Congrés va oferir molt escàs interès, en centrar-se en temes secundaris i oblidant uns altres tan importants com la relació entre les falles i la Junta, la relació entre aquesta última i l'Ajuntament, o la representativitat de la Fallera Major. Tan sols es va crear la nova insígnia ja al·ludida i per tota reforma es va augmentar el nombre de components de la J.C.F. Xicotets retocs en el maquillatge, però sense abordar el fons problemàtic de les coses. Les cinc ponències pretenien debatre seriosament assumptes com les organitzacions falleres en la seua relació amb la Junta Central, la classificació de les falles, les falles infantils, festejos, concursos, economia, secció femenina i temes lliures. Però amb unes

sessions en les quals estava tothom oficial menys els fallers de base, poc es va poder traure en clar, a part de renovar la parafernàlia, harmonicista i festiva, i aconseguir els desitjos oficials de tranquil·litat i submissió.

Va ser en aquests anys quan va entrar definitivament en decadència l'Olimpíada de l'Humor, creada per J.C.F. en 1966. A l'origen pretenia incrementar l'esplendor de la festa mitjançant un certamen que, justificant-se en què les Falles eren la festa més propícia per a l'humor, abastaria tota classe d'arts en relació amb l'humor faller. Es van instaurar així diversos premis (novel·la, fotografia, guions televisius i radiofònics, teatre, poesia, cartells, pintura, etc.) i es van celebrar uns anuals Jocs Florals de l'Humor, que van comptar amb la seua pròpia Musa i fins a la celebració de sopars literaris. Però el que podia haver sigut amb el temps un interessant certamen cultural de

caràcter internacional, en el qual fins i tot, es va apuntar la possibilitat d'instal·lar una Mostra de cinema, va anar tornant-se des de 1970 una celebració localista i mancada d'empenyiment, enclaustrada en la mediocritat, i amb un nivell mitjà de qualitat cada vegada més baix. L'estancament va derivar en decadència des de 1972, i a partir de 1975 l'Olimpíada va començar a ser injuriada per tots fins a la seua final desaparició, pocs anys més tard, en el més complet oblit. Quasi el mateix els va succeir als paradors, que a partir de 1973 es van veure reduïts a un només parador oficial, finançat per la falla plaça del Cabdill i l'Ajuntament.

CARRER OLIMPIÁDA

Entrem a la ciutat per Ausiàs March, una autovia urbana de quatre calçades, dotze carrils i dues passarel·les que intenten cosir dues partides antany unides: Malilla a l'esquerra i La Fonteta a la dreta. Per la via de servei, abans d'arribar a un altre dels eixos importants del districte, l'avinguda dels Germans Maristes, s'obri davant nosaltres el polígon d'habitatges de la Font de Sant Lluís. Projectat a principis dels 70, aquest polígon destaca per les torres de 12 a 15 altures que dominen l'espai entre baixos comercials i zones verdes. Sobre una d'aquestes finques de rajola marró cara vista alçada en la primera travessia dreta d'Ausiàs March crida l'atenció, al costat del taulell amb el nom del carrer, un símbol amb forma de torxa humanitzada,

somrient. Es tracta de la imatge representativa, el guardó de l'Olimpiada de l'Humor, un pretés certamen humorístic creat en 1966 pel Ministeri de Turisme i la Junta Central Fallera amb la intenció de donar un toc cultural i intel·lectual a la festa.

L'Olimpiada de l'Humor va acabar llanguint i va anar donant tombs fins a desaparèixer del programa d'activitats de la festa fallera, però durant els seus primers anys va gaudir de bona salut i en ella es van donar cita grans humoristes nacionals i internacionals. Un d'ells, el primer que va aconseguir alçar-se amb el màxim guardó, la torxa d'or, va ser el caricaturista valencià Àngel Villena, el personatge que precisament dona nom al carrer del polígon de la Font de Sant Lluís on es troba aquesta torxa i per qui òbviament va ser posada allí, al costat d'un taulell artístic que conté el seu nom.

Àngel Villena (València, 1931-1976) va ser un ambaixador de l'humor valencià allà on anava. Va destacar per les seues vinyetes i caricatures esportives en la premsa especialitzada de tirada nacional i en revistes satíriques com la celebrada "La Codorniz". En els mitjans valencians també va deixar la seua empremta i de tots és coneguda la sèrie de vinyetes en el diari Les Províncies amb les quals va il·lustrar la lliga 70-71 guanyada pel València CF.

Villena va morir jove a causa d'un accident de trànsit, però el seu llegat perdura en hemeroteques i biblioteques, en obres com *Dos-cents acudits i una caricatura* o *Caricatures amb Àngel*. La seua sàtira, el seu humor i la seua gran labor professional, va ser reconeguda en multitud d'ocasions. També en el nostre espai commemoratiu, on la seua placa i la seua torxa ens recorden qui va ser: Àngel Villena, mestre de l'humor.

Una falla infantil dels anys 1930 (font: Pinterest).

LES FALLES INFANTILS: EL SEU ORIGEN

Les falles infantils van ser creades pels mateixos xiquets. A la fi del segle XIX, els habitants més joves de València construïen les seues pròpies falles amb caixes de cartó i ninots, o simplement amb trastos vells, i les plantaven als carrers i places de la ciutat per a cremar-les el dia de San José. Recorrien els carrers demanant materials per al seu monument i col·laboració econòmica per a pagar les despeses de la seua festa, com els focs artificials de la cremà. Es va fer tradicional el grup de xiquets que anaven per les cases recollint trastos vells cantant la cançó: "Hi ha una estoreta velleta ' pa' la falla de Sant Josep, el tio Pep?"

Però la complexitat que anava adquirint la festa de les Falles, que obligava a reglamentar cada vegada més la festa, va acabar amb aquestes primeres falles infantils. Les falles infantils realitzades pels mateixos xiquets van desaparèixer del tot en els anys cinquanta, quan en 1952 es va obligar que cada falla adulta "tutelara" una falla infantil. Des de llavors, cada comissió fallera planta en la seua demarcació una falla gran i una altra infantil, i els xiquets van perdre el control de la seua festa, que va passar a dependre dels majors.

Falla infantil de Malva-rosa 2019.

No obstant això, no s'ha perdut del tot aqueixa antiga manera de viure la festa. Molts xiquets valencians continuen construint falles, però en el col·legi, abans de les vacances de la setmana fallera. D'altra banda, la recollida de trastos vells per a cremar-los es continua realitzant en moltes comissions falleres com un acte més de la festa. Actualment se'l coneix com a *cant de l'estoreta*, per la cançó que entonaven els xiquets mentre demanaven alguna cosa per a cremar. Podem trobar viva aquesta antiga tradició en els concursos de les falles Blocs Platja i Plaça de l'Arbre de València, i de la Falla Sant Roc de Torrent.

Tornant a la falla infantil pròpiament dita, des de fa dècades la construeix un artista faller, igual que les falles grans. Com són per a xiquets, la cremà de les falles infantils es fa a una hora més adequada per a ells: les deu de la nit. Tenen una grandària limitada fins a tres metres en totes les dimensions, i el seu lema sol tindre relació amb el món infantil. En els últims temps proliferen els monuments inspirats en els personatges de Disney i de la televisió, encara que també es toquen altres temes com els contes tradicionals, la família i les seues preocupacions. Una falla infantil està composta per xicotets ninots, als quals pinten cares molt gracioses, la qual cosa li dona al monument un encant especial. No solen tindre la forma allargada de les falles grans, si no més aviat ocupen una base més o menys circular

carregada d'una bona quantitat de ninots que li donen un aspecte més dens que el d'una falla gran. Els monuments de les categories majors poden tindre desenes de ninots damunt i al voltant de la figura central. Com a recomanació cal dir que no cal perdre l'ocasió de contemplar de prop una falla infantil, i menys la de la Plaça de l'Ajuntament i les de les seccions primera i especial. No per ser infantils seran poca cosa: alguna ha arribat a costar fins a 180.000 euros (la de Nou Campanar de 2008); no obstant això, aquests extrems tampoc són habituals.

HISTÒRIA DE LES FALLES INFANTILS

Les Falles 2023 estan per començar i no podem oblidar que l'origen d'aquesta festa està lligat als xiquets. Eren els que recollien trastos vells per a crear les primeres falles en el segle XVIII. Per això, hui parlem de la història de les falles infantils.

Història de les falles infantils

Des de mitjan segle XVIII quan a València es celebraven les festes en honor a Sant Josep el 19 de març, les falles eren un acte més inclòs en el programa. No eren monuments tan espectaculars com hui, sinó ninots i trastos vells. Els xiquets i adolescents es dedicaven a recollir aquests trastos vells als quals es deia 'falles'. Els xavals anaven per les cases i preguntaven : *Hi ha una estoreta velleta 'pa' la falla de Sant Josep, el tio Pep ?*

Amb aquests objectes recollits es feia una pira, i es calava foc el vespre de la vespra de Sant Josep. L'endemà era el 'Dia dels fusters' i la tradició manava acudir a l'església.

En 1887 la revista Traca va atorgar per primera vegada premis a les millors Falles, també l'organització **Rat Penat** va fer el mateix, el que va despertar l'esperit competitiu de les comissions falleres de València.

A la fi del segle XIX és quan va nàixer la falla artística, allunyant-se ja d'aquella pira de trastos vells tradicionals. No obstant això, en consolidar-se la falla artística creada per mestres fallers, els xiquets durant un temps van quedar una mica marginats de la festa.

A la fi dels anys vint van començar a aparéixer falles infantils. Poc temps després, el Mercantil Valencià va publicar una edició festiva denominada 'Els Xics' que va servir d'estímul per a crear premis a les millors falles creades pels xiquets.

En 1936 ja es van plantar 80 falles infantils, i també es va nomenar la seua representant, la Fallera Major infantil, a més es va celebrar una exposició de ninots de falles infantils. Aquesta tònica va continuar més o menys igual fins a la dècada dels anys seixanta. A la fi d'aquesta dècada va ser quan va haver-hi un canvi significatiu i va créixer el nombre de falles infantils. En 1963 ja va haver-hi ninots de falles infantils en l'Exposició del Ninot.

En l'actualitat es planten més de 300 falles infantils, ja que cada comissió fallera que planta Falla gran també té la seua falla infantil, la seua comissió infantil i per descomptat les seues pròpies falleres i fallers. Són el present i el futur de les Falles, ja que gràcies a ells aquesta festa continuarà viva.

La Plantà de les falles infantils

Milers de xiquets a València pertanyen a comissions infantils, durant tot l'any col·laboren per a vendre loteria, organitzar teatres, concursos para poder recaptar diners que ajuden a pagar la seua pròpia falla. Per això, el dia 15 de març és tan especial per a tots els fallers, xiquets i grans perquè és com veure un somni fet realitat.

Les falles infantils sempre es planten oficialment el dia 15 a partir de les 8.00 del matí, però solen començar abans en la matinada del 14 al 15 de març. No és rar veure ja ninots que formaran part de la falla infantil al carrer. Encara que aquestes falles són d'una menor dimensió que les falles grans, també porta el seu treball el muntar-les. Les falles infantils han de tindre una altura màxima de 3 metres i una mínima d'1,5 metres. El seu ample no podrà excedir entre els seus punts distants dels 3 metres i la seua amplària mínima tampoc pot ser menor d'1,5 metres.

El Cant de l'Estoreta

El Cant de l'Estoreta Vellea és una tradició que es remunta a les finals del segle XIX i primer terç del segle XX. En aqueix temps, als carrers de València, en arribar Sant Josep, havia moltes més falles realitzades pels xiquets que pels majors, perquè en qualsevol cantonada, carreró, plaça... els xiquets plantaven les seues falles d'una manera espontània. Aquestes falles eren només fogueres de trastos vells que els xiquets del barri es dedicaven a recollir casa per casa, cantant la famosa cançoneta:

***¿Per ací hi ha una estoreta vellea per a la falla de
Sant Josep, el tio Pep? ¿Més que siga la tapadora del
comú número u?***

També existeix el corrent que diu que el Cant de l'estoreta vellea ho comencen els aprenents de les fusteries (Gremi de fusters), que anant casa per casa recollien els trastos vells per a amuntegar-los al costat d'un parot per a pegar-li foc en la nit de Sant Josep. Els xiquets s'unirien més tard a aquesta manifestació festera, passant de seguida a formar part indiscutible i indissoluble d'ella. La famosa "cançoneta" citada, es convertiria en el pas del temps, ni més ni menys que en el nostre himne faller, gràcies a la música del Mestre Josep Serrano i la lletra de Maximilià Thous.

El Faller

*Despertant els nostres cors,
València riu.*

*Per la senda de les, flors
ja ve l'estiu.*

*Creua el carrer la xicalla
arreplegant els trastos 'pa' la falla;
i manté la tradició
d'esta cançó...*

*¿Hi ha una estoreta velleta
per a la falla de Sant Josep,
del tio Pep...?*

*I van juntant el que els veïns els van donant
per a buidar el porxe.*

*¿Hi ha una estoreta velleta
per a la falla de Sant Josep?,
I en una estella del muntó
es du el compàs d'esta cançó.*

*En les cares de la gent
tot és content.*

*Xiqueta meua
que del carrer eres l'ama
per culpa teua
tinc el cor encés en flama.*

*No et separen
del caliu del meu voler,
reineta fallera,
que si em deixes*

un ninot tindrè que ser,

*¿Hi ha una estoreta velleta
per a la falla de Sant Josep?,
per a la falla del teu carrer.*

Aquesta cançoneta per a cridar l'atenció dels veïns del barri, comenten els entesos, que està arrelada en els pregons dels milers de venedors que veu en crit, oferien la seua mercaderia o serveis enmig dels carrers. Podrien considerar-se com els primers pregons fallers de la història sens dubte . Va ser ja l'any 1935 quan aquest costum s'institucionalitza com a festa.

Hui dia aquesta festa del Cant de l'Estoreta Vellea es rememora en forma de festival-concurs tots els anys gràcies a la comissió fallera de la Plaça de l'Arbre, del sector del Barri del Carmen. Aquest concurs es remunta a l'any 1961 en el qual uns fallers de la Plaça de l'Arbre volgueren rememorar la seua Joventut recurrent aquesta demarcació de la barriada del Carmen, abillats a la vella usança dels xiquets de finals del segle XIX i principis del segle XX i que arrossegant una estoreta vellea, demanaren als veïns algú trasto vell per a organitzar amb ells una foguera que acompanyara a la Cremà de la seua falla. A l'any següent, en 1962, van voler que aquesta tradició s'enfocara a totes les comissions del Cap i Casal, organitzant un concurs popular que hui dia marxa per la seua edició núm. 61 l'any 2022 i que compta amb tot el suport de Junta Central Fallera.

La tradició perdura any rere any per iniciativa de la Falla de l'Arbre gràcies a un gran faller com va ser Manuel Aliaga i Hernández. Manolo Aliaga va ser un valencià de fet, faller de tronc i arrel, veí del Carrer de Baix, enfront de la rellotgeria i la tenda de roba dels Insa, que va començar com a aprenent en la popular impremta de «La Setmana Gràfica» i on per les seues mans de maquinista passaren els primers llibres fallers, vertaderes obres d'art molt apreciades pels col·leccionistes.

Font article història: Jose2, administrador Uiquipèdia en Valencià (Creative Commons Reconeixement Compartir Igual) i fallaplazadelarbol.es.

Font reste article: fallaplazadelarbol.es

Foto de portada: Revista infantil «El món del xiquets», en la seua edició del 10 d'abril de 1891.

Font: vespradefesta.blogspot.com

ACTIVITATS INFANTILS

Les activitats que les comissions programen per als seus fallers infantils no són poques. Tinga's en compte que, en moltes falles, els infantils superen en número als majors. Quan a partir dels anys cinquanta, incentivada la natalitat a l'Espanya d'aquella època, els adults van anar promovent i gestionant les falles infantils fins a assumir-les plenament, les van organitzar com una Secció més de la falla gran, tutelada per un delegat o delegada dels Infantils. Així, des de llavors, els organitzen Concursos de Disfresses i altres xicotetes festes amb berenars o altres al·licients.

La presentació de la Fallera Major Infantil, la Cavalcada Infantil, i qualsevol altra activitat anomenada «infantil» està organitzada i gestionada pels adults, i igualment la contractació de la falla, el llibret, etc.

Destacarem en aquesta preocupació per la gent quina el Festival del Cant de l'Estoreta, iniciat per la Falla plaça de l'Arbre el 1962, que al cap de poc temps va obtenir el patrocini de la Junta Central Fallera i la col·laboració de Lo Rat Penat, Radi València i altres mitjans de comunicació i empreses comercials.

En aquest festival, com en l'acte de presentació de les falleretes, la Cavalcada Infantil, etc., és difícil establir una escala de valors entre la satisfacció dels papàs, la rivalitat de les mamàs en la confecció de la indumentària i altres detalls (renovant els seus antics «jocs de nines») i l'emoció de les àvies, avis i familiars més pròxims. En la ludoteca fallera cal incloure, doncs,

l'anomenada Comissió Infantil que al mateix temps és la «pedrera»: les festeres i festers de demà, la continuïtat de la saga en il·lusió de molts. Perquè és molt cert que en una quantitat considerable de comissions es troben no sols matrimonis sorgits de la mateixa cèl·lula fallera, sinó també famílies amb tres generacions «en actiu»; és el mateix fenomen que es dona en altres festes populars.

Els xiquets de la festa

Des dels temps de l'estoreta velleta, els xiquets són part de la festa i a imitació dels majors van passar de recollir andròmines velles per a la foguera a ser artistes de la seua pròpia falla, construint-la al seu albir; hui diríem que eren autodidactes dels seus treballs manuals. Va ser l'època en què molts d'ells construïen els seus propis joguets, i per a la falla bastava comptar amb algun ninot vell de les xiquetes; la resta era fàcil de fer i divertit de pintar.

En 1940, Vicente Ros Belda, des dels micròfons de Radi València va estimular les falles infantils. Les va organitzar adequadament, les va incentivar amb premis. Va ser l'autèntic animador dels xiquets valencians en aquella postguerra, trista com totes; i no conforme amb organitzar festejos infantils en la Fira de Juliol (carreres de patinets i de bicicletes, entre altres), va crear la Cavalcada del Xiquet Faller, sempre amb la presència dels personatges de la seua emissió infantil de Ràdio València. Amb el pseudònim del senyor Pérez, consolide en les Falles «la festa dels xiquets».

Congressos i Reglaments Fallers, l'obsessió desenvolupista de la Festa, la competència que succeeix a l'establiment dels premis i els canvis en els

costums, van fer que aquells treballs manuals dels xicotets, amb l'espontaneïtat crítica, sana i original que li era pròpia, anaren substituint-se pel preciosisme de l'obra en miniatura dels artesans professionals. Les rifes i altres inquietuds dels xiquets per la seua empresa es van baratar també pel patrocini de la falla dels majors. La Fallera Major Infantil, com els «càrrecs directius» infantils es van anar nomenant pels majors. El paternalisme imperant en l'època va arribar a les Falles. I els xicotets, sense una altra opció, es van veure convertits en «els xiquets de la festa». L'activitat infantil havia quedat a la mercé dels majors. En definitiva, hui són falleretes i fallerets els fills dels fallers i falleres, amb les excepcions que sempre confirmen les regles. Aquest canvi, no per sorprenent (i en alguns aspectes, lamentable) deixa de ser lògic.

Fa mig segle, els xiquets podien jugar al carrer i es constituïen en grups d'amics entre veïns. Formaven la seua peculiar «comissió de falla» espontàniament i lliurement entre ells. L'únic requisit «oficial» que se'ls va arribar a exigir era un simple paper en el qual «la falla gran» més pròxima al seu emplaçament donara el vistiplau, a manera de tutela. Pur formalisme.

Al mateix ritme que va anar desapareixent la delícia de jugar al carrer, llanguia la relació de veïnatge. Els pares van portar de la mà als seus fills fins a la mateixa falla gran, i allí els van mostrar una festa en la qual els fills són només figurants. Però en això de les Falles també ocorre que la intenció dels majors, no per bona deixa de ser aliena als xiquets. I conseqüentment, en l'adolescència i la joventut és freqüent el desinterés. Tal vegada l'activitat anomenada play-back que ha sorgit en els últims anys siga el recurs per a evitar d'ara en avant el buit de joves que es va lamentar en

les comissions a partir dels anys seixanta. Cert que el play-back estrangeritza en certa manera (llengua, costums...), però tot té el seu preu. I també els seus límits. Hui és imprevisible el que pot durar aquesta moda, nascuda per mimetisme, inoculada per la televisió mitjançant programes d'àmplia audiència, videoclips, etc. Va sent progressivament per als xiquets i els més joves un succedani de l'antiga activitat teatral *amateur*. I això podem entendre-ho tant més si, en el cas dels xiquets, considerem que se'ls donava a representar textos escrits per a adults (Sels de novençà, Nelo Bacora, etc., representades per xiquets, podien ser una gaubança per als seus majors, però per als xicotets actors era un món amb el qual res tenien a veure; no podien sentir-se partícips). Ni tenien res a veure amb la mentalitat dels joves admiradors de The Beatles els sainets i melodrames escrits pels seus avis. D'altra banda, en el seu entorn, l'espectacle teatral anava cedint terreny als concerts de rock.

L'arribada del play-back a les Falles té una explicació lògica.

No volem tancar aquest capítol dedicat a l'activitat dels xiquets i xiquetes en les Falles sense reconèixer que l'actual Cavalcada Infantil encara conserva en bona part aquella motivació que va tindre la Cavalcada del Ninot per als xicotets llavors. I com en alguns col·legis es planten xicotetes falles que, aquestes si, constitueixen treballs manuals i propicien iniciatives, incrementen la relació entre els alumnes... Aquesta és, tal vegada, la festa en el col·legi. Diferent.

MONUMENTS INFANTILS REALITZATS PER LA COMISSIÓ

Posem-nos en antecedents, el primer monument infantil que apareix en la nostra història és l'any 1977 amb Miguel Cebrián com a president i Fernando Mena com a president infantil, el lema és "Burrología" i criticava als estudiants. Era un carro que representava a l'escola i dins els rucs que treien el cap per les finestres. L'artista va ser J. Andrés Ferrando que també va fer el monument major.

Després vam estar sis anys sense monument infantil i és l'any 1984 amb Patricio Hernan Villegas com a president i Pablo Hernán president infantil, quan tornem a tindre falla infantil. El lema va ser "Dibujitos" i els ninots representaven a una sèrie de televisió molt famosa a l'època que es deia "Erase una vez". Aquesta sèrie va ser creada per Albert Barillé en els estudis Procidis. El seu contingut era educatiu i didàctic, abastant temes com el cos humà, la història d'Europa o l'espai i entre els noms dels seus personatges que apareixen en el monument estaven "Maestro", "Pedro", "Gordo", "Metro", etc.

En 1985 els artistes del monument infantil van ser la comissió. Aquell any el lema va ser "El vici del joc". El

monument és una base redona a manera de ruleta de casino amb un calaix al mig. Dalt, l'Inspector Gadget, tret d'una sèrie de dibuixos animats per a televisió produïda per DIC *Entertainment i Boulder Mitjana, emesa entre 1983 i 1986.

Conta les aventures de l'Inspector Gadget, un inspector maldetre i despistat que és en realitat un cíborg amb artefactes (gadgets) bònics implantats en el seu cos. Les seues missions consisteixen a detindre els plans del seu enemic el Dr. Gang, líder de la malvada organització MAD, per a això rep inadvertidament l'ajuda de la seua neboda i el seu gos també representats en aquesta ruleta del joc. Va ser una bona faena de la comissió, com sempre a l'avantguarda dels dibuixos animats de moda.

Seguint la tònica, en 1986 torna a ser la comissió l'autora de la falla infantil. Aquesta vegada com a lema es tria "Còmic i Televisió". Es va fer una gran televisió al centre de la plataforma i en cada costat es representava una escena de Còmic i de televisió.

En una de les escenes apareixia la famosa sèrie *Scooby-Doo, Where are you?* (coneguda a Hispanoamèrica com *Scooby-Doo, ¿dónde estás?* O *Misterio a la orden*, i a Espanya *Scooby-Doo, ¿dónde estás?*) *Scooby-Doo* va ser la primera sèrie de dibuixos animats de Hanna-Barbera. El primer episodi va eixir a l'aire el 13 de setembre de 1969 a les 10.30 am. i va tindre dues temporades en CBS amb capítols de mitja hora de duració. Van ser creats 25 episodis originals: la primera temporada va constar

Lema: "EL tren de la vida"
Artista: LA COMISION.

FALLA INFANTIL
SANT GREGORI Nº 13
Lema: "La Tale, que gran
aventura"
Artista: LA COMISION.

de 17 episodis entre 1969 i 1970 i la segona va tindre 8 entre 1970 i 1971. Després ha tingut diverses reposicions al llarg de les últimes dècades.

Una altra escena era representada pel famós pistoler *Lucky Luke*, era una sèrie franc-belga d'histories de l'oest, en part paròdica i en part d'homenatge a el llunyà oest, protagonitzada pel vaquer homònim. Creada pel dibuixant belga Morris per a el *Almanach 47 de Spirou* en 1946, a partir de la 9ª història va contar amb diversos guionistes, entre els quals, el més famós és René Goscinny. Des de la mort de Morris, en el 2001, Achdé s'encarrega dels dibuixos.

Junt amb *Blake i Mortimer*, *Titeuf*, *Les aventures de Tintín*, *Johan i Pirluit*, *Els Barrufets* i *Astérix el Gal*, *Lucky Luke* és un dels còmics més populars de l'Europa continental. S'ha traduït a 23 idiomes. En 2021 han aparegut 81 àlbums de la sèrie i 3 edicions especials/homenatges, inicialment publicats per Dupuis. Entre 1968 i 1998 van ser publicats per Dargaud i després per Lucky Productions. Des de l'any 2000 són publicades per Lucky Còmics. Cada història es va publicar per primera vegada en una revista: en *Spirou* de 1946 a 1967, en *Pilote* de 1967 a 1973, en *Lucky Luke* en 1974-75, en l'edició francesa de *Tintín* en 1975-76, i en diverses altres revistes des de llavors.

La sèrie també ha tingut adaptacions en altres mitjans, com a pel·lícules d'animació i sèries de televisió, pel·lícules d'acció real, videojocs, joguets i jocs de taula.

PALLA INFANTIL
Sant Gregori nº 13
Lema: L' il·lusió.
Artista: La Comissió.

Dalt de la televisió el famós i volgut *David el Gnom*. La sèrie presenta als gnoms com una espècie “bonachona”, de 15 centímetres d’altura, als quals s’ha d’afegir el capell cònic omnipresent, i entre 250 i 300 grams de pes. Segons el seu hàbitat, es distingeixen diferents tipus de gnoms: el del bosc, el del jardí, el de la granja, el de la casa, el de les dunes i el siberià. Normalment es casen a l’edat de 100 anys i la seua longevitat és exactament 400 anys. Diuen ser set vegades més forts que un home, en relació amb la seua grandària, però han d’anar amb compte de no ser calcigats per aquests quan s’endinsen en el bosc.

Viuen en parella en còmodes coves o en “caus” sota un gran arbre, en companyia d’una parella de ratolins i un grill guardià. La seua dieta és ovo vegetariana, només mengen els productes de la naturalesa i els ous no fecundats que els regalen els ocells que han tingut una posada molt abundant. S’ajuden dels animals del bosc per a viatges de llargues distàncies o quan es requereix arribar prompte a un lloc. Són grans coneixedors dels secrets de la naturalesa i detesten els danys que l’ésser humà li causa. Tenen el poder de la telepatia.

Els seus principals enemics són els “Trols”, uns personatges pudents i maldestres que sempre estan empenyant els altres habitants del bosc, que solen recórrer a David a fi de desfer-se d’ells. Malgrat el caràcter fantàstic de la sèrie, un dels seus trets característics és que els animals no parlen, comunicant-se amb els sons propis de cada espècie i que els gnoms

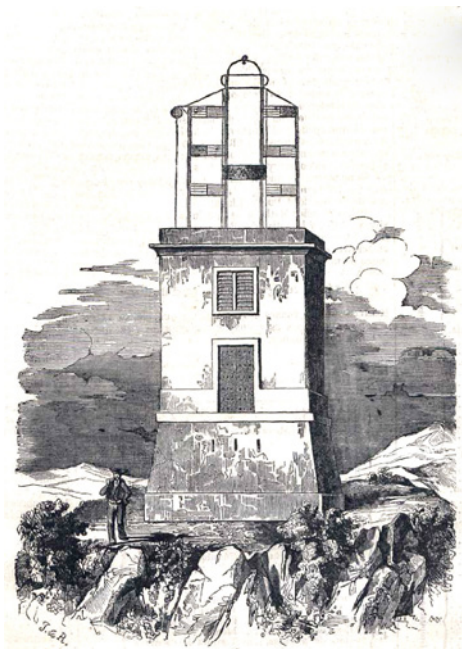
són capaços d'entendre sense importar aquesta espècie.

I finalment l'any 1987, l'autor del monument infantil va ser el nostre faller Andrés Mena, fent una gran faena recreant la font de les granotes.

Segons el jurat, no vam tindre premi perquè van dir que ténia en la seua construcció elements metàl·lics, allò ens va sonar a excusa... Va ser un treball mereixedor de premi.

A part dels monuments infantils descrits en aquest article, va haver-hi altres projectes que no van veure la llum, prova d'això són els nombrosos esbossos que es van fer i que ací plasmem. Per a fer els monuments infantils se'ls encarregaven alguns ninots als artistes fallers i els portaven en cartó pedra i la comissió els escatava i els pintava, es feien les bases i els cartells... Van ser anys de molta activitat. A partir de 1988 tots els monuments infantils han sigut realitzats per artistes fallers fins a la data de hui.

LA TORRE 29.

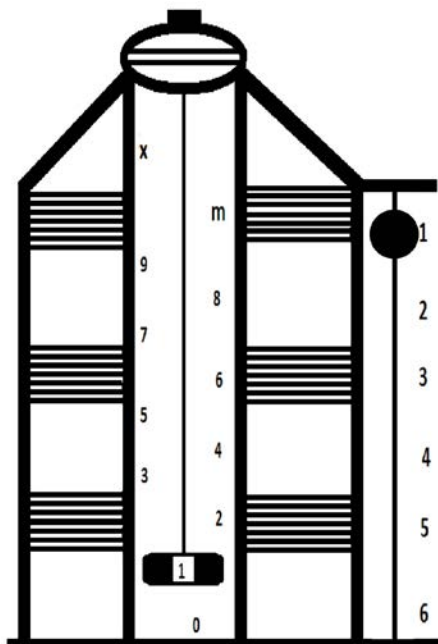
PER SALVADOR CISCAR JUAN

Segur que amb aquest nom no sabrà exactament a què fem referència, però si diem que parlarem de la Torreta ja ens anem situant. L'edifici en qüestió, que pràcticament corona El Vedat, data de 1848, encara que en aquest article també farem referència a històries que, entre la llegenda i la hipòtesi, ens parlen de la seua existència anterior.

Remuntem-nos a mitjan segle XIX, època en la qual en tot just cinquanta anys es va viure una revolució en els avanços de la comunicació, en inventar-se en aquest breu període, el telègraf òptic definitiu, el telègraf per cable, la telegrafia sense fil i finalment el telèfon. La Torreta pertany al primer grup, al telègraf òptic espanyol, un sistema de comunicació que en la nostra nació es va implantar tardanament i nascut ja amb data de caducitat.

Manuel Varela i Limia, director general de Camins, Canals i Ports en 1844, va concebre la creació d'una vasta xarxa nacional de telegrafia òptica a fi que l'exèrcit disposés d'una eina de comunicació permanent per a transmetre parts. Per a dur a terme tan gran obra, que suposava aixecar unes 200 torres en línies que creuaren la península, es va convocar un concurs públic que va ser guanyat pel brigadier de Cavalleria i coronel d'Estat Major José María Mathé Aragua.

D'aquesta manera es va començar a construir la xarxa aixecant torres distanciades entre 2 i 3 llegües, la qual cosa seria actualment entre vuit i dotze quilòmetres de separació, estudiant la millor ubicació de cada torre,

tenint en compte que haurien de seguir les carreteres o camins existents per a facilitar l'accés a aquestes i, quan fos possible, instal·lar el sistema en edificis oficials, castells, i fins i tot esglésies.

Cada torre ténia que ser visible per l'anterior i posterior, i per a llegir el missatge que anava a transmetre s'utilitzarien ulleres de llarga vista. En els llocs on va caldre construir una torre, al no existir un edifici que utilitzar, es van seguir les instruccions d'una torre model segons el projecte de José María Mathé. Aquest model consistia en un edifici fortificat de 3 plantes amb un terrat pla on s'instal·lava el telègraf, que era una màquina formada per barres de ferro, d'aproximadament sis metres d'altura, amb tres espais verticals, tal com veiem en la il·lustració. Els dos espais laterals tenien tres grups de barres horitzontals que creaven altres tres buits, i l'espai central estava destinat perquè es desplaçés un cilindre de dalt a baix, situant-se a cada moment en la posició que el telegrafista indicava i que corresponia a una posició de les 13 que es podien marcar entre els buits i els grups de barres horitzontals. Bàsicament es treballava amb els números del 0 al 9 i les posicions "X", que indicava repetició i "M", que indicava error.

A diferència del sistema telegràfic que tots coneixem, de transmetre els paraments lletra a lletra, el telègraf òptic transmetia codis numèrics que equivalien a una paraula o frase recollida en el Diccionari fraseològic de 1846, per la qual cosa només podia desxifrar el missatge el cap de línia que era qui tenia el llibre de codis. Cal recordar que aquest sistema telegràfic era exclusivament d'ús institucional i militar, no podent la població civil fer ús d'ell. Els codis recollien noms i frases de tota mena, ordenades per seccions temàtiques

referents al govern, la casa reial, moviments de tropes, successos, etc. Per exemple, el codi 6735 significava “S’han escapolit presidiaris”, el 8234: “A l’alba”, el 688: “Aconseguir la seua captura», l’inici del missatge sempre començava amb la mena de missatge, si era urgent o ordinari, indicant a continuació al fet i a que torre es dirigia, l’hora i el dia de la transmissió, el nombre de codis i xifres que tenia el missatge, i una vegada rebut, la torre receptora confirmava que l’havia rebut correctament o sol·licitava la repetició. En la imatge del telègraf podem veure una secció a la dreta amb una bola que podia indicar sis posicions, aquest annex al sistema informa segons la seua disposició de factors com l’existència de boira, que impedia continuar transmetent el missatge, l’arribada d’un despatx de major categoria, que provocava la interrupció del missatge que estava en curs, o l’absència del *torrero*, per cert, aquest últim sense causa justificada suposava una forta multa per retard del missatge.

L’accés a la torre solament estava permés als funcionaris encarregats de la transmissió dels missatges, estant terminantment prohibida l’entrada a qualsevol altra persona, inclosa la família. Es tractava d’un treball dur on s’havia d’estar pendent en tot moment de les torres d’avantguarda i rereguarda, en espera de l’arribada d’un missatge, per la qual cosa no disposaven de cap distracció per a entretenir-se en les hores que no hi havia cap moviment, és més, si s’estava enviant un missatge i el *torrero* trigava a donar senyals d’estar disposat a recepcionar, se li multava per cada minut de retard amb un real i mitjà que se li descomptava del seu salari.

Per a l’expansió de la xarxa telegràfica es van planificar tres línies inicials: Madrid-Irun, Madrid-Cadis, Madrid-La

Jonquera, començant a funcionar la primera en 1844. Una vegada acabeu aquesta es va començar amb la línia de Madrid - La Jonquera, en 1848, aquesta línia es va crear realment entre la capital d'Espanya i València, ja que el seu últim tram en direcció a Barcelona no va arribar a estar en servei. La línia s'iniciava en la Real Casa de la Duana de Madrid, i al principi estava previst que acabés a la torre del Miquelet, però es va desestimar perquè el toc de campanes podia desestabilitzar l'artefacte telegràfic, així que es va optar per situar el final de línia en el desaparegut Convent de San Francisco, que estava situat en l'actual plaça de l'Ajuntament. Posteriorment es va utilitzar el Miquelet per a instal·lar un telègraf òptic portuari, que indicava, també per codis, l'arribada dels vaixells als comerciants i ciutadans de València, i que en 2019 es va instal·lar una rèplica d'aquest mecanisme.

A continuació, veurem els 30 punts telegràfics que formaven la línia, dividits en les seues cinc seccions, i el seu estat actual de conservació:

Primera secció

1. Real Casa de la Duana, hui Ministeri d'Economia i Hisenda, Madrid, desapareguda.
2. Cerro d'Almodóvar, a Vallecas, Madrid, destruïda.
3. Alts de Rivas, en Rivas-Vaciamadrid, Madrid, destruïda, fins i tot es coneix com el Turó del Telègraf.
4. Campillo, a Arganda del Rey, Madrid, en perfecte estat i remodelada com a museu.
5. Cremada de Perales, en Perales de Tajuña, Madrid, parcialment derrocada.

6. Fita de Villago, en Villarejo de Salvanés, Madrid, destruïda.
7. Oliva del Poltre, en Villarejo de Salvanés, Madrid, destruïda.
8. La Talaia, Fuentidueña del Tajo, Madrid, en ruïnes.

Segona secció

9. Belinchón, Cuenca, solament es conserva la planta baixa.
10. Tarancón, Conca, destruïda.
11. Ametllers, Cuenca, destruïda.
12. Saelices, Conca, destruïda.
13. Montalvo, Cuenca, destruïda.
14. Villares del Saz, Cuenca, conserva solament la planta baixa i l'alçat d'una paret.

Tercera secció

15. Olivares, Cuenca, destruïda.
16. Valverde del Xúquer, Conca, conserva la base i dues altures.
17. Atajollano, en Olmedilla d'Alarcón, Conca, es conserva íntegra.
18. Juan Bueno, a Motilla del Palancar, Conca, es conserva parcialment.
19. Atalayón, Iniesta, Conca, es conserva.

Quarta secció

20. La Mochuela, a Graja de Iniesta, Conca, es conserva.
21. Altura de la Paradilla, a Villagordo del Cabriel, València, es conserva.
22. Cerro de la Vicuerca, a Fuenterrobles, València, es conserva.
23. Cerro de la Jedrea, en Sant Antoni, València, es conserva.

Cinquena secció

24. Cerro de la Talaia, a Requena, València, es conserva.
25. Puntal de la Agudilla, a Setaigües, València, es conserva.
26. Alt de la Portilla, a Bunyol, València, es conserva.
27. Alt de l'Herrero, a Godelleta, València, es conserva.
28. Cerro del Queixal, a Xiva, València, es conserva.
29. Cerro del Vedat, a Torrent, València, es conserva.
30. Torre Convent de San Francisco, València, destruïda.

Com podem observar la primera i cinquena secció agrupen el nombre més gran de torres, i aquestes, per la seua proximitat a Madrid i València, van ser les que van servir d'entrenament per als aspirants a *torreros*, a la torre 28 del Turó del Queixal, a Xiva, es va crear una Escola de telegrafia òptica per a la formació de personal de la zona de llevant.

El primer missatge oficial d'aquesta línia ho recull la Gasete de Madrid en la seua edició del 24 d'octubre de 1849:

"Valencia, 22 de octubre. Tenemos un placer en anunciar a nuestros lectores lo satisfactorio que ha sido el primer ensayo oficial del telégrafo. El parte recibido ayer y anunciado al público por medio del Boletín extraordinario salió de Madrid a las siete de la mañana y sen recibió en esta capital a las ocho y media de la misma. A continuación, se trasmitió otro del Excmo. Señor Capitán general de este distrito, dirigido al Gobierno a las diez y media de la mañana, y a las once y tres cuartos ya se tenía aquí aviso de haberse recibido en Madrid a las once y diez minutos. Digno de elogio es en verdad el Sr. Brigadier D. José María Matheu, Jefe de la línea, por la inteligencia con que ha dirigido sus movimientos, y creemos que ha adquirido un mérito más a los muchos que ya tiene contraídos en los campos de batalla"

Cal dir que, malgrat que aquest missatge apareix com el primer que es va transmetre, dos mesos abans s'havien iniciat les proves, sent en realitat el primer el que es va realitzar des de la Torre del Convent de San Francisco a València a Madrid el 31 d'agost, felicitant el President del Consell de Ministres, Ramón María Narváez, per la seua onomàstica.

Respecte a la nostra torre, la número 29, està situada a 120 metres sobre el nivell de la mar, i podem observar que es va aixecar seguint les instruccions de la torre model marcades per Mathé, no sabem en què moment va ser modificada i se li va afegir una planta superior, col·locant els merlets i baranes que podem veure actualment. Les seues dimensions exteriors corresponen a les mesures estàndard de 6,4 metres per costat, i interiors de 4,3 metres.

Des de fa dècades ha estat integrada en establiments de restauració fins al seu ús actual. La última remodelació va permetre eixir a llum els carreus i maçoneria, de gruixuts murs originals, que durant anys romanien ocults per estar envoltats de construccions posteriors. La porta d'accés original està situada en la cara nord-oest, a dos metres d'altura, i actualment dóna pas a una terrassa d'una edificació posterior. Per a accedir a la torre calia pujar mitjançant una escala de mà que una vegada dins es retirava.

Desgraciadament com hem dit al principi la nova tecnologia del telègraf òptic va nàixer amb data de caducitat, en tot just deu anys va desaparéixer, ja que entrava en funcionament la telegrafia elèctrica del codi Morse, un sistema que podia funcionar de dia i de nit, més ràpid i que no requeria dels 4 funcionaris per torre necessaris en el telègraf òptic. D'aquesta manera en 1857 van anar quedant obsoletes i sense funcionament les torres, i la gran majoria van anar desapareixent o reconvertides per a altres usos.

Però al principi d'aquest article els he nomenat l'existència d'altres teories que afirmaven l'existència de la torre de Torrent anteriorment a la instal·lació del telègraf, en data de hui no existeix cap document que avale aquest fet.

El cronista Vicent Veguer, en el seu escrit sobre L'escut Municipal de Torrent, diu així:

"...existe el hecho de que, sobre el Monte Vedat, existían tres torreones o torretas que servían como señales y que, posteriormente, sirvieron para uso del telégrafo óptico, una de ellas se conserva todavía en el lugar de dicho Vedat, denominado, precisamente, La Torreta."

aquesta història, pel que sembla va ser transmesa oralment al cronista pels majors del lloc, però mancant alguna dada o troballa, molt improbable, no podem que emmarcar-la més enllà d'una llegenda o mite popular. L'altra narració, o més aviat hipòtesi, la va recollir el periodista i escriptor Vicent Coscollá Sanz, qui en la seua obra *La València Musulmana*, descriu en un capítol les torres guaita de València, també conegudes com els ulls de Balansiya, referint-se a la torre del Vedat d'aquesta manera:

“Está en el Vedat de Torrent, en la parte más alta, naturalmente y, excepto la base que es de piedra, muy sólida, ha sido reconstruida. La parte superior es moderna.” Coscollá afirmava que la torre havia estat edificada en el lloc on va existir una torre guaita musulmana, similar a les existents a Albal o Espioca. Tal afirmació no està avalada pels historiadors, però la torreta de Torrent tenia un element del qual mancaven totes les aixecades per la xarxa del telègraf, i que sí que era molt freqüent a les torres musulmanes: un aljub en la seua base. Dins de les normes edificatives de la torre model indicades per Mathé no s'indica en cap moment la construcció d'un aljub, és més, de les 196 torres que formaven totes les línies, solament en una torre de la línia 1, Madrid – Irun, existeix un aljub i està fora del recinte de la torre. Per desgràcia l'aljub de la nostra torreta va ser emplenat amb enderrocs i engegat en l'última remodelació, per la qual cosa no podem comprovar si la seua construcció o tècnica arquitectònica hagués correspost a l'època andalusina. Continuarem investigant.

ción; Sollana 4 invasiones; Sueca, 8 invasiones y 3 defunciones; Tabernes de Valldigna, 1 invasion; **Torrente, 31 invasiones y 12 defunciones;** Turis, 4 y 3; Valencia, 284 y 164; Vallada, 4 y 1; Villalonga, 18 y 5; Villanueva de Castellon, 7 y 2; Villanueva del Grao, 26 y 9; Villar del Arzobispo, 21 y 2; Yátova, 10 y 2; Beniganim, 50 y 15.

Llista diària de contagis i defuncions.
Diari El Dia, 7 de juliol de 1885.

EL VEDAT, REFUGI DE PANDÈMIES. PER SALVADOR CISCAR JUAN

No és la primera vegada que la nostra població ha patit epidèmies, i més greus que la que actualment patim. La febre groga i el còlera van assotar Torrent des del primer terç del segle XIX, arribant-se a comptabilitzar fins a sis epidèmies de còlera. El primer cas de còlera va aparèixer el 3 de juliol de 1834 a València, es va tractar d'un mariner del Grau infectat per la malaltia provinent de França. En pocs dies el còlera es va estendre ràpidament per diverses poblacions i el temor va envair a la població de Torrent. Els pitjors presagis es van complir el dia 26 de juliol quan el metge titular, en Miguel Torán Cardona comunicava a l'alcaldia la fatal notícia. *"Señor Alcalde, tenemos en la población al terrible huésped del Ganges, estoy asistiendo a cuatro invadidos de la noche última"*. L'endemà, el diumenge 27 de juliol, va morir José Planells Ros, sent la primera mort per còlera a Torrent.

El focus de l'epidèmia es va situar als carrers de Sant Blai, Santa Lucia, i Santa Bàrbara, sent aquest barri el més castigat. En pocs dies les cases van quedar desertes sent abandonades pels veïns que van buscar refugi fora de Torrent, en la serra i lògicament en el Vedat. En aquells anys el Vedat era un paratge deshabitat, però constituïa un pulmó de vegetació on refugiar-se a l'espera que la malaltia desaparegués del nucli urbà. L'epidèmia va durar fins al 31 d'agost, encara que oficialment es va declarar com acabada el 10 de

novembre. En total van morir 402 persones, entre homes, dones i nens, la qual cosa suposa prop del 10% de la població de Torrent d'aquell any.

El 26 de setembre de 1854 va tornar a declarar-se el còlera a Torrent, com en l'anterior ocasió la malaltia va ser transmesa per via comerç marítim, apareixent a València els dies 18 al 22 d'agost. La primera víctima d'aquesta epidèmia a Torrent va ser el llaurador Genaro Carrión de trenta-dos anys.

La presa nacional es feia ressò de la notícia informant de l'expansió de la malaltia: *"En Valencia sigue causando estragos la epidemia, según las noticias que tenemos del día 10. Cincuenta son los pueblos que hasta el 9 constaba a la junta provincial de sanidad hallarse invadidos del cólera, y en la mayor parte haciendo grandes estragos, especialmente en Manises, Torrente, Massanasa y Murviedro, en cuyos puntos es raro el acometido que se salva."* La Esperanza, Periódico Monárquico. Número 3065. Martes 17 de octubre de 1854.

En aquelles dates es trobava a Torrent un batalló d'infanteria i molts dels soldats van ser infectats, instal·lant-se un hospital de campanya en el convent de Muntanya Sió per a atendre'ls. L'experiència de l'epidèmia anterior va fer que en aquesta ocasió el poble sencer s'organitzés tant per a l'atenció i assistència als malalts com per a la retirada dels morts. El rector en José Alicart va dividir la població en tres districtes per a realitzar les labors d'assistència espiritual i el

subministrament de queviures i medicines entre la població. Els tres districtes agrupaven l'Església de l'assumpció, l'ermita de Sant Lluís Beltrán i al convent de Muntanya Sió.

El trasllat dels morts es realitzava a la nit. Un carro recorria els carrers i els veïns que havia sofert la pèrdua d'un familiar col·locaven una cadira a la porta de la casa per a indicar que allí hi havia un cadàver que era dipositat en el carro. Les famílies més acomodades van realitzar donacions que eren recollides i gestionades pel rector per a fer front a les despeses de l'assistència de la població.

El dimarts 7 de novembre el Diari Oficial d'Avisos de Madrid, donava la notícia de la fi de l'epidèmia: *"Según noticias que recibimos de Torrente, (Valencia) el cólera puede darse por concluido en la villa; resultando desde el 26 de setiembre hasta igual día de octubre 327 invadidos, y 198 muertos, de los cuales 60 son hombres, 81 mujeres, 29 niños y 28 niñas"*.

En realitat, la epidèmia termino oficialment quatre dies després, el 11 de novembre, i consta que la cifra real de fallecidos fue de 322. A penes havien passat vuit mesos, quan el 18 de juliol de 1855 va rebrotar l'epidèmia, una segona onada que en menys d'un mes va provocar altres 139 defuncions a Torrent. L'experiència viscuda cap a solo uns mesos va propiciar una ràpida organització de l'assistència mèdica i atenció als malalts.

Van transcórrer deu anys de tranquil·litat i el juliol de 1865 van començar a témer-se els pitjors presagis en córrer-se la veu que un vaixell, procedent d'Alexandria, havia introduït de nou el còlera en el barri de pescadors de València. El 5 de setembre es va produir la primera mort a Torrent i en aquesta ocasió l'epidèmia dur fins al 31 d'octubre, cobrant-se la vida de 91 persones. Vint anys després retornava el malson a Torrent, va ser el 30 de maig de 1885.

Cap a un any que s'havia declarat de nou el còlera a Alacant, procedent de Marsella i a poc a poc va anar estenent-se cap als pobles de la província de València. Aquesta epidèmia va ser la més documentada en l'àmbit d'informació de premsa diària, on s'informava de les poblacions afectades i el nombre d'invasions, denominació que rebien les persones contagiades, i el nombre de morts. Les edicions dels periòdics nacionals informaven contínuament des del mes de juny: *"Según los partes sanitarios recibidos de los gobernadores de las provincias, que hoy publica la Gaceta, durante las últimas veinticuatro horas han ocurrido en las capitales y pueblos que se citan las siguientes invasiones y defunciones del cólera:"*, i en la llarga llista de pobles aprecia Torrent com un dels més castigats.

"Torrente, 12 invasiones y 6 defunciones. (...) Durante la primera quincena de julio de 1885 84 pueblos de la provincia de valencia fueron invadidos por el cólera causando 484 infectados y 206 defunciones, la Olleria, Torrente y Catarroja encabezaban la lista de poblaciones más

afectadas, y Torrent la que sufrió mayor número de fallecidos, seguida de Llauri." La Iberia, nº 9289, martes 1 de julio de 1885.

En algunes ocasions es destacava la mort de persones il·lustres, famílies notables, polítics, etc., la defunció de l'alcaide de la presó de Torrent va ser notícia en les edicions del 4 de juliol.

La gravetat que estava prenent l'epidèmia a Torrent va provocar la visita del governador civil de València el dissabte 18 de juliol, qui va realitzar una aportació de quatre mil pessetes.

Del 30 de maig al 2 de setembre van morir 376 persones a Torrent i com en ocasions anteriors molts veïns van buscar refugi en el Vedat.

La sisena i última epidèmia de còlera que va patir Torrent es va produir cinc anys després, del 22 d'agost al 7 de novembre de 1890. En aquesta ocasió el nombre de morts va ser molt menor, 15 morts, però la premsa va informar de deficiències en l'organització i assistència sanitària: *"Desbarajuste sanitario. De Torrente le escriben á El Mercantil Valenciano lo que sigue: En esta población existe una comunidad religiosa que la componen 72 individuos entre frailes, niños y asilados, y en el mismo convento habita la guardia civil con sus respectivas familias, formando un total de ciento y pico de individuos. En dicho edificio ha habido invasiones y hasta defunciones, no habiéndose tomado medida alguna para evitar la propagación del mal. En esta época llegan a Torrente muchos braceros a buscar trabajo, durmiendo en las calles y plazas de la población;*

Fotografia de El Vedat, datada segons el cronista Vicent Beguer, durant l'epidèmia de còlera de 1885.

y mientras tanto, a una familia acomodada de Utiel se la ha obligado a abandonar el pueblo bajo no sé qué apercibimientos. Hace falta un delegado no político que venga aquí y salve a esta hermosa población del peligro que corre." La República, nº 2057, martes 26 de agosto de 1890.

El 23 de setembre es va donar per acabada l'epidèmia: *"Han sido declarados limpios de cólera los pueblos de Pauls (Tarragona), Sonseca y Alba Real de Tajo (Toledo), Simat de Valldigna, Onteniente, y Torrente (Valencia)."* El imparcial, martes 23 de septiembre de 1890. A las pocas semanas se produjo un rebrote que duró hasta finales de noviembre: *"Se declaran limpias las procedencias de la capital y de Villanueva de Castellón en la misma provincia, quedando tan sólo el pueblo de Torrente, donde hace ya 17 días que no se presenta ninguna invasión."* El País, nº 1256, martes 18 de noviembre de 1890.

Finalment es donava la notícia el 21 de novembre de l'extinció total del còlera a la província de València: *"Al declarar hoy limpias las procedencias de Torrente, pueblo de la provincia de Valencia, que fue el último invadido por el cólera, declara limpia toda la provincia de dicha epidemia."* El País, nº 1259, viernes 21 de noviembre de 1890.

El còlera no va tornar a la nostra població, però ja entrat el segle XX Torrent va patir una epidèmia tífica que va deixar al descobert les males condicions higièniques de la població: *"Comunica el gobernador de Valencia que en el pueblo de Torrente se ha declarado una epidemia tífica. Hay ,106 atacados, y se han registrado varias defunciones."* La Acción, número 335, domingo 28 de enero de 1917.

El divendres 26 de gener l'inspector provincial de sanitat, doctor Juan Torres Babi, es va traslladar a Torrent i va visitar als 75 malalts que presentaven caràcters típics, més o menys accentuats, recollint diverses mostres de sang per a la seua anàlisi. Segons el parer del Dr. Torres l'origen de la malaltia estava en el dipòsit d'aigua de la població, que no havia estat netejat en més de deu anys, per la qual cosa va ordenar que immediatament fos tallat el subministrament d'aigua i es procedís a la neteja del dipòsit. També va proposar al governador Civil que prohibís la venda d'aigua de Torrent a València.

En aquelles dates Torrent comptava amb una dotzena de famílies que es dedicaven a vendre l'aigua de les deus de Torrent, sobretot el de la Font de Sant Lluís, pels carrers València i els pobles de voltant.

Els aiguaders constituïen una arma de doble tall en el desenvolupament i expansió de les malalties hídriques, d'una banda protegien en molts casos de contreure malalties existents en les aigües negres que es pogueren haver filtrat en pous o dipòsits que es trobaren en la població on feien la venda, preservant als habitants de contreure malalties en proveir-los d'aigua sana provinent de deus. Per una altra, l'aiguader era un venedor ambulat, i ja no per la seua mercaderia, que per descomptat si estava infectada provocava una rapidíssima expansió de la malaltia, sinó per ells mateixos que en recórrer diferents poblacions eren a vegades portadors dels brots de còlera o febre que havien estat contagiats en els llargs recorreguts que realitzaven.

La por al fet que s'estengués a València l'epidèmia de Torrent per culpa dels aiguaders va suscitar protesta en la premsa: *"Tenemos entendido que continúan trayendo a nuestra ciudad agua de Torrente, a pesar de la prohibición del alcalde porque en las estaciones sanitarias no se exige, faltando a lo ordenado, el certificado del alcalde del pueblo de donde el agua procede."* *Diario de valencia* nº 2120. Domingo 28 de enero de 1917.

Les protestes van continuar publicant-se en vista que no cessava l'activitat dels aiguaders, i ja s'havien registrat diverses morts i més de 100 contagis a Torrent, la qual cosa va provocar que es prengué la mesura de prohibir l'entrada als carros que conduïen aigua de Torrent, i que diverses mostres foren analitzades en el laboratori municipal.

Segons les autoritats un altre origen de la infecció era la séquia de Torrent, que en aquelles dates circulava sense cobrir per la població i era utilitzada tant per a rentar la roba com els utensilis de cuina, a més d'abeurador de cavalleries. Sr. Tomás Trénor va oferir al governador Civil encapçalar amb mil pessetes una subscripció per a cobrir o desviar la séquia al seu pas pel centre de la població.

Després de la visita del Dr. Juan Peset a Torrent, es va ordenar que tota l'aigua destinada al consum humà fos prèviament bullida i es va procedir a una vacuna general de la població, arribant a vacunar-se més de mil persones pels doctors Babí i Peset, auxiliats pels metges de Torrent. A la fi de gener la xifra de contagiats

superava el centenar, i a diferència d'epidèmies anteriors, sabem que es van produir algunes morts però no el número exacte d'aquestes.

Igual que en els nostres dies no van faltar també la veus de la conspiració que afirmaven que l'epidèmia havia estat un engany tal com llegim en l'edició del diumenge 4 de febrer del diari La Veu de València: *"Con motivo de las alarmantes noticias circuladas acerca del estado sanitario en Torrente, nuestro compañero Vitoria ha visitado la población dicha, obteniendo curiosas impresiones que mañana, Dios mediante, daremos publicidad. Desde luego podemos adelantar que la epidemia tífica ha sido un notable bluff, puesto en circulación, ignoramos por qué causa",* informació que fue desmentida en la edición al día siguiente: *"Dijeron ayer a nuestro colaborador Vitoria, alguna persona de Torrente, que la epidemia tífica había sido un bluff, dándole alguna información que, claro es, nuestro compañero se reservó de publicar sin previa la toma de datos suficientes y autorizados. Y en efecto, de ellos resulta, evidentemente, la epidemia existe y las medidas adoptadas por los funcionarios de ello encargados, ha producido el satisfactorio resultado de contener aquella y acaso cortarla, para lo que se ha puesto a contribución todos los medios científicos de comprobación, de terapéutica y de profilaxis, así como los administrativos conducentes al éxito que por fortuna se está obteniendo. Por otra parte, comprendemos que los vecinos de Torrente hacen bien en disipar la alarma, pero es mejor no ocultar el peligro e impedir, como se ha hecho, el daño."*

El 3 de febrer, una vegada remesa la malaltia es va publicar sota el títol de "Justa reparació", la següent notícia en relació amb els aiguaders de Torrent: *"Recordarán nuestros lectores que, a raíz de haber ocurrido en Torrente algunos casos de enfermedad sospechosa, la Alcaldía de Valencia prohibió en absoluto se vendiera en esta ciudad el agua de la fuente de San Luis, hasta que un análisis escrupuloso y detenido demostrara que reunía condiciones de salubridad y nada hiciera suponer que la causa de aquellas enfermedades eran las aguas de dicha fuente. El análisis se ha hecho tomando directamente el subdelegado de medicina la muestra del agua analizada y ha dado el siguiente resultado, que firma y garantiza la respetable autoridad del doctor Peset: (...) Que carece del "bacillus coli communis", por lo que no nos cabe sospechar la existencia de contaminación fecal. Desde el punto de vista interesante en las actuales circunstancias, es agua de perfecta potabilidad. Para que así conste, expido esta nota analítica en Valencia, a 2 de febrero de 1917. Juan Peset, rubricado. Pueden, por tanto estar tranquilos los valencianos que utilizan esta agua, que son y continuaran siendo, según el análisis antes copiado, de perfecta potabilidad, y reciban los aguadores encargados de traerlas esta a nuestro juicio justa reparación, ya que aquellas medidas prohibitivas tomadas rigurosamente por mera precaución en pro de la salud pública no han tenido causa fundada para confirmarse, y pueden estos pobres alcanzar el menguado pan que a costa de mil trabajos le proporcionan a su familias"* Diario de Valencia nº 2124. Sábado 3 de febrero de 1917.

En primera fila, el Tinent General José Miaja Menant a l'esquerra i el Tinent Coronel Manuel Matallana Gómez a la dreta.

L'OCUPACIÓ MILITAR DEL VEDAT DURANT LA GUERRA CIVIL. PER SALVADOR CISCAR JUAN

En aquesta ocasió exposaré breument en què va consistir aquesta ocupació i els qui van ser els seus protagonistes. A l'inici de la guerra civil, el 18 de juliol de 1936, ningú podia presagiar que Espanya anava a submergir-se en un enfrontament que anava a durar tres llargs anys. Les portades dels diaris del 19 de juliol mostraven versions que indicaven des del greu que era l'esdeveniment, desconeixent fins a quin punt havia arribat la revolta militar, fins que estava totalment controlada la situació. Espanya quedava dividida en dues zones, una divisió política, militar, social i familiar, començava el pitjor esdeveniment que pot sofrir la societat d'un país com és una guerra civil. Els avanços de les tropes nacionals van ser en direcció sud aquest, sent la presa de Madrid un dels objectius principals de tota la contesa, en primer lloc per ser la capital i en segon lloc pel seu valor simbòlic. No obstant això, Madrid resistia, la batalla de Madrid o Defensa de Madrid, va començar amb l'assalt a la capital el 8 de novembre de 1936 i no va acabar fins al 23 de març de 1939. La nit del 27 al 28 d'agost la capital va ser bombardejada per primera vegada, bombardejos que es van intensificar cada vegada més sobre Madrid i les poblacions properes. Aquesta situació va provocar que el 7 novembre de 1936 el Govern de la República es traslladés a València, *"para organizar desde aquí la*

victoria definitiva", com es va dir en aquell moment. Aquell Govern estava presidit per Francisco Largo Cavaller, i format pels partits del Front Popular: PSOE, PCE, CNT, Esquerra Republicana, PNB, Esquerra Catalana i la Unió Republicana Nacional. Imaginem per un moment el que va suposar traslladar la capital d'Espanya a València. Tota la maquinària burocràtica i administrativa de l'estat havia d'instal·lar-se, a això cal sumar-li el factor humà, milers de funcionaris, personal, militars, i molts d'ells acompanyats de les seues famílies. En uns dies València es va convertir en una urbs súper saturada i lògicament calia instal·lar els diferents ministeris i tots els serveis de l'Estat, així que es va recórrer a l'ocupació de palaus i cases de l'aristocràcia i burgesa valenciana. Entre els principals edificis ocupats recordarem el Palau de Benicarló, actual seu de les Corts Valencianes, que es va destinar a seu de recepcions de la presidència de la República, el Palau dels Pesqués i Palacio del Marqués de Penalba, al carrer Pintor Sorolla, on es van instal·lar els Serveis de Presidència i Guerra, el desaparegut Palacio de Moróder, en la plaça de Tetuan, que va fer la funció del Ministeri d'Hisenda, el Ministeri de la Governació es va instal·lar en el Palau del Baró de Llauri, al carrer Samaniego escaira amb el carrer Serrans, l'Oficina principal de Correus de la plaça de l'Ajuntament va albergar el Ministeri de Comunicacions, la Caixa de Previsió Social, coneguda popularment com la Casa del Chavo, actual Tresoreria territorial de la Seguretat Social, al carrer Marquis de Sotelo, es va destinar al Ministeri de Treball, el de Sanitat va ser a la Casa Corell o dels Montenegro, al carrer Sorní, i en el Palau del Marqués de Camp, en la plaça de

l'Arquebisbat, el Ministeri d'Agricultura en el Palau dels Trénor del carrer Cavallers, i el de Justícia, on avui està el museu dels soldats de plom, també al carrer Cavallers. Finalment el Ministeri de Propaganda, en l'edifici de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de València, en la Glorieta i el Ministeri d'Instrucció Pública a l'Hotel Palace, al costat del Parterre, que també va ser Casa de la Cultura entre 1936 i 1939 i on s'allotjava al principi Antonio Machado, abans d'anar al xalet de Vila Amparo a Rocafort. Fins al 31 d'octubre de 1937 el govern de la República va tenir la seua seu a València, data en la qual es trasllada a Barcelona.

Torrent com a població pròxima a València es va veure afectada per tots aquests moviments i ocupacions de la capital, si bé cal distingir el Torrent local durant la guerra civil, amb les seues històries pròpies d'una població, que igual que les altres va tenir els problemes d'un període de guerra, i el Torrent que va jugar un paper important en la contesa en l'àmbit nacional, paper que es va desenvolupar en gran part en El Vedat.

D'antuï Torrent es va convertir en destí de multitud d'evacuats de les zones de guerra, sobretot nens de Madrid que es van allotjar en les dues colònies que es van establir: *Masía La Libertad*, al Mas del Rafol i en la "*Casita de la democracia de Uruguay*", al Mas del Jutge, i també en règim d'acolliment en un gran nombre en famílies de la població.

El Vedat va ser ocupat per sobretot forces de sanitat militar, i lògicament un dels primers edificis confiscats va ser el desaparegut Sanatori Pare Jofré, situat en l'encreuament de l'Avinguda Sant Lorenzo amb Doctor Marañón i del qual vam tenir en el seu moment una xerrada monogràfica. Recordem que l'edifici, construït pel joier Emilio Lalana, va ser primer la Colònia Santa Anna, després un intent de sanatori mental, després el Sanatori Pare Jofré per a anèmies i bronquitis, i finalment el gran Hotel Casablanca, reformat per l'empresari Parra de Madrid, a qui va ser confiscat.

L'edifici va passar a dir-se Hospital de Medicina per a Refugiats del Vedat, i des del seu inici van començar els problemes en aquest centre. A València s'havia creat el Comité Sanitari Popular, que s'encarregava de coordinar els hospitals de sang que hi havia a València capital i província. Un hospital de sang només pot acollir als ferits i malalts procedents del front de guerra, però en el cas del Vedat aquest hospital permetia l'estada de malalts civils al costat de ferits de guerra, situació que no estava permesa. Per a complicar més la situació el desembre de 1936, Comité Executiu Popular de Torrent, decideix tancar l'Hospital de Sang que estava situat en la plaça del Raval, inaugurat a l'agost del mateix any, i que tenia una capacitat de 24 llits, i fusionar-lo amb l'Hospital de Medicina per a Refugiats de Vedat, passant-se a dir Hospital de Sang Vedat, amb una capacitat de 100 llits.

El personal de l'hospital estava format per sis metges, tres practicants, set infermeres, un farmacèutic i un auxiliar de radiologia, a més del personal subaltern. Molts d'ells residien en xalets pròxims ocupats.

La realitat que aquest hospital va ser un veritable desastre en l'àmbit de funcionament intern, el 5 de maig de 1937 els malalts van denunciar les deficientes condicions higièniques del local i el tracte que es rebia per part del personal. El març de 1937 dels 100 llits, 97 estaven ocupades per malalts tuberculosos, al final de la guerra l'hospital s'havia convertit en un Hospital antituberculós.

La següent instal·lació va ser l'Hospital d'Assalt del Vedat, situat en un xalet confiscat a l'altura del número 223 de l'avinguda de Sant Lorenzo. Aquest hospital va ser visitat el gener de 1937 per Wenceslao Carrillo, Director general de Seguretat, pare de Santiago Carrillo. En aquest centre en maig de 1937 va aparèixer un focus d'infecció, on va haver d'intervenir el conseller de sanitat de Torrent, Belloch Aguilar, per a veure la gravetat del problema i finalment l'hospital va ser traslladat a mitjan 1938 a Altea.

Una de les instal·lacions més importants va ser l'Hospital d'Aviació del Vedat, del qual sí que es disposa bastant informació gràcies al Dr. Anastasio Martín Pérez, coronel mèdic d'Aviació, aquest va ser el primer Hospital d'Aviació d'Espanya.

Anastasio Martín havia de buscar l'emplaçament idoni per a l'hospital, i havia de fer-lo urgentment, per la qual cosa havia de buscar un edifici ja existent a València, però en la capital la majoria de grans edificis ja havien estat ocupats pel govern de la República, a més havia de tenir en compte que els ferits procedien de l'aeròdrom de Manises. Després d'un estudi es va triar la instal·lació en el Vedat, per la tranquil·litat del lloc i la visió des de la torre dels avions que arribaven a Manises.

Es va ocupar el xalet de l'avinguda de Sant Lorenzo, 68, com a hospital de medicina i convalescència, amb una capacitat de 30 llits, i el del carrer Sant Rafael, 1, per a pavelló quirúrgic, a una capacitat de 45 llits, a més es van ocupar els xalets confrontants a l'hospital mèdic per al personal.

L'hospital comptava amb un oftalmòleg, un analista, un internista, practcant, 2 soldats en Servei, i dues infermeres, a part personal de cuina, i altres serveis. Va entrar en funcionament el març de 1937 i es va traslladar a Múrcia el juliol de 1938. En les actes del Consell Municipal de Torrent solament apareix esment a l'Hospital d'Aviació quan es va sol·licitar construir un tancament i instal·lar un fogó per a cremar cotons i altres residus de l'hospital.

Refugi del xalet del Mercantil.

Un altre dels xalets que es va convertir en residència militar va ser el conegut com El Mercantil, construït en 1924, en els anys en què el Vedat començava a ser lloc d'esbarjo i segona residència d'empresaris i intel·lectuals de València. El xalet va ser construït per Vicente Fe Castell, com resen les inicials de la seua façana, en aquells dies Vicente Fe era el propietari del periòdic «El Mercantil Valencià», actualment Levante-EMV, i en les eleccions de febrer-març de 1936, havia aconseguit l'escó de diputat a Corts per Castelló com a independent per Unió Republicana, que formava part de la candidatura del Front Popular. El xalet la seua interior conserva encara les estades i decoració original neo barroca i neo renaixentista, amb destacats falsos cassetonats d'escaiola pintats de vius colors i alts sòcols de taulells de ceràmica vidriada.

El Mercantil és el lloc més important en l'àmbit històric del Vedat durant la guerra civil perquè allí es va instal·lar el Tinent General José Miaja Menant. En traslladar-se el Govern republicà a València, Miaja va ser encarregat de la defensa de Madrid, cosa que va fer durant dos anys i mig assistit per Vicente Rojo, aquella defensa li va donar fama i notorietat com l'heroic defensor de Madrid. Posteriorment va dirigir l'Exèrcit del Centre, dirigint entre altres les batalles de Jarama, Guadalajara o Brunete, després va encapçalar el Grup d'Exèrcits de la Regió Central (GERC). Això li va convertir en el cap militar republicà de la zona Centre-Sud, i en el general que més poder militar va tenir durant la guerra.

L'alt costat del tinent coronel Manuel Matallana Gómez, com a cap d'Estat Major, dirigien el Grup d'Exèrcits de la Regió Central des de maig de 1938, que constava dels Exèrcits del Centre, Llevant, Maniobra, Extremadura i Andalusia. Miaja ocupa el xalet al costat d'una guarnició de soldades que s'allotgen en el pis superior, tot el perímetre del xalet és envoltat amb filferro d'arços. En la planta baixa, en la primera habitació a mà esquerra s'instal·la el despatx de Miaja, i des d'allí rep i es reuneix amb autoritats, però aquest no és el seu despatx militar, ja que el treball el va dirigir, des de la seu de l'Estat Major conegut com a Posició Pequín, a Alaquàs. El Mercantil, des que València va ser capital de la República, va ser un punt de trobada i descans de moltes personalitats que al seu torn també van ocupar xalets per a pernoctar. Entre els personatges confirmats que van visitar El Mercantil estan el president del govern Juan Negrín, que acudia assíduament també a la Torreta, o el ministre Indalecio Prieto. El motiu pel qual es va instal·lar el general Miaja en el xalet del Mercantil va ser per la seua posició estratègica, ja que disposa d'una torreta-miramar des d'on s'albira tota València, el port i l'aeròdrom, encara que tenim constància que pernoctava en un altre xalet pròxim. Lògicament una de les primeres obres que calia realitzar per a condicionar la seguretat del xalet va ser la construcció d'un refugi antiaeri. Per a realitzar-ho es va triar l'esplana en la zona sud del xalet, i a diferència

d'altres construïts en el Vedat, aquest es veu que està realitzat per militars i segueix el patró model dels petits refugis. És accedeix al refugi per una planxa metàl·lica hi ha al costat d'un petit jardí, on també trobem el respirador d'aquest.

Les sis instal·lacions que hem nomenat, l'Hospital de Sang del Vedat, l'Hospital d'Aviació, amb els seus dos pavellons, l'Hospital d'Assalt, i El Mercantil, ens permeten fer-nos una idea d'una zona que estava ocupada pràcticament íntegrament durant la guerra, en un Vedat amb molt poques edificacions comparat amb l'actualitat, a més cal afegir els xalets ocupats per personal i famílies d'aquests centres.

L'única instal·lació que finalitza la guerra continua en funcionament va ser l'Hospital de Sang que va acabar convertint-se en un dels hospitals pertanyent al Patronat Nacional Antituberculós, i va estar donant servei fins que el deficient estat de les instal·lacions i la falta de dotació va provocar el seu tancament en 1948, sent traslladats els malalts al Sanatori de Porta Coeli.

**LLEGENDES URBANES
FALLERES.
IL·LUSIONISME I ENGANY
EN LA HISTÒRIA DE LES
FALLES**
**PER JAVIER MOZAS HERNANDO I
JOSEP LLUÍS MARÍN I GARCIA**
ASSOCIACIÓ D'ESTUDIS FALLERS

Tantatatxaaan! Sona bé quan sentim esta onomatopeia en alguna funció de màgia. L'il·lusionista ens deixa sempre perplexos i bocabadats davant un joc amb el resultat i sense poder descobrir el truc que ha emprat el mag. Manipular la realitat per transformar-la i vore-la des d'un punt de vista més alegre és prou comú, ja no tant en els espectacles de màgia, sinó en la mateixa realitat. Ho veiem en la política, en l'economia, en la societat... i també ho podem vore en la festa de les Falles.

Per este motiu, tractarem en este article diversos temes que al llarg de la història de les Falles han sigut manipulats, voluntàriament o involuntàriament, per fixar dades i actes que tot el món no ha dubtat que foren verços i no ha contrastat mai. Per a esta primera ocasió hem triat uns poquets casos d'il·lusionisme faller.

Gravat d'una falla publicat en *Calendario pintoresco, profético, astrológico y lunático del Reino de Valencia* (1860).

La primera notícia de les Falles

No hi ha unanimitat entre els que han escrit sobre l'origen de les Falles. Però si mirem la publicació *Más de 500 años de fallas*, ens crida poderosament l'atenció la quantitat d'anys que indica el títol que fa que estem fent falles. Amb este llibre, Soler Carnicer ens fa il·lusionisme i transforma les informacions que ha trobat des del 1497 citant la paraula *falla*. Estes referències són de falles (fogueres o lluminàries) que es feien com a senyals de llum, com ara la del Micalet.

Tot i ser veritat que apareix citada la paraula *falla*, estes mencions antigues feien referència a les fogueres que en diverses èpoques de l'any es cremaven per esdeveniments relacionats amb bones notícies referides a la família reial (un natalici, casament, etc.) o de política espanyola (una batalla guanyada, una treva de pau, etc.).

Però la primera notícia que s'ha trobat de les Falles com a festa amb ninots dalt d'una foguera que es cremava la vespra de Sant Josep es un ban municipal de l'any 1740. Curiosament, este llibre ja només citarà les informacions relatives al festeig faller i deixarà de citar les anteriors a fogueres, excepte en el cas que ha confós amb una falla el monument plantat a la plaça del Mercat Central al juny amb motiu de la beatificació de sant Joan de Ribera i que no es cremà.

Si no van ser els fusters, qui va inventar les Falles?

El primer document que parla de la festa de les Falles és l'esmentat de 1740. Només fa referència a l'organització del festeig per part dels veïns de cada carrer. Els pocs documents del segle XVIII que s'han trobat no parlen de qui va crear la festa ni qui l'organitzava.

A començaments del segle XIX trobem alguns literats estrangers que parlen, entre altres coses, del nostre festeig. Tant l'anglesa *lady Holland* (1803), com el francès *Alexandre Laborde* (1806), l'extremenya *José Calasanz Biñeque* (1819) i *José de Vicente Carabantes* en el *Semanario Pintoresco Español* (1839), tots fan referència a la participació directa dels fusters en la construcció de les falles. Però *Laborde* indica que les plantaven davant la porta dels seus obradors, quan sabem que l'Ajuntament obligà anteriorment a traslladar-les a l'encreuament dels carrers o a les places. I *Biñeque* afegix "altres" agents constructors (potser els veïns), però sense indicar qui les va inventar. Per la seua banda, *Carabantes* explica que els fusters ho feien en honor del seu patró, tot i que en la documentació del Gremi no apareix esmentada esta pràctica.

A mitjans del segle XIX apareixen les notícies en la premsa sobre les Falles, amb referències reiterades als veïns com a organitzadors i constructors de falles. I també els xiquets apareixen amb l'estoreta velleta, inclús com a agents primigenis en el festeig faller, segons

Tramoyeres (1917). El primer autor literari que trobem que referma la teoria de l'origen de les falles en els veïns, i no en els fusters, és el marquès de *Cruïlles* (1876).

Teodor Llorente torna en 1889 a la teoria dels fusters, per indicar que dedicaven les fogueres al seu sant patró, tot i que desconeix qui introduí els ninots satírics. Només uns anys després, en 1894, *Bernat Morales* ens oferix les primeres referències sobre l'origen de les Falles fent al·lusió a la participació directa dels fusters amb una narració novel·lesca amb personatges-fusters inventats, com ara *José Serruig*, *Chusep Cabiró* i *Pepe Viruta*, indicant amb això la poca serietat de la seua hipòtesi.

Amb tot este conjunt d'escrits, només podem traure una conclusió, que en el pas de les fogueres a falles amb ninots dalt no està del tot clar perquè no hi ha coincidència al voltant d'una única explicació. Els primers autors, estrangers, parlen de la invenció directa dels fusters, i anys més tard *Morales* tomba la hipòtesi dels fusters amb una història fictícia.

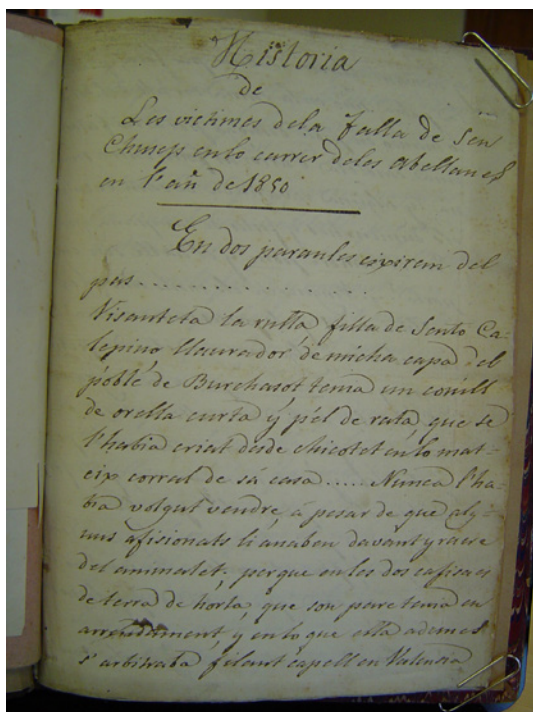
Recreació d'una falla de principis del segle XIX, obra de Rafael Solaz per a *Fiestas y costumbres de la Ciudad de Valencia* (2008).

El primer llibret de falla

Com hem vist, moltes de les afirmacions sobre l'origen de la festa fallera i els seus elements es limiten a repetir dades o notícies que apareixen any rere any, però que en ocasions haurien de matisar-se. És el cas de la referència al primer llibret de falla. Generalment, se sol dir que el primer llibret de falla és el que va escriure Josep Bernat i Baldoví l'any 1855 per a la falla de la placeta de l'Almudí. L'argument, ben conegut, contava la història d'una llauradora de Burjassot que, necessitada de diners, es veia obligada a anar a la ciutat de València a vendre el seu "conill" al millor postor. Darrere d'una història de prostitució amanida amb elements bròfecs, s'amagava una crítica de la roïna situació econòmica dels llauradors i dels excessius impostos que perjudicaven les classes més modestes, especialment els productors agrícoles. El Baldoví polític sempre estava present d'una manera o altra en totes les obres del Baldoví literat.

El cas és que, com hem dit, caldria fer-hi algunes matisacions. D'entrada, sobre el terme "llibret de falla", que és un terme que no apareixerà fins al 1890 i que s'utilitzarà molt esporàdicament fins a començaments del segle XX. En segon lloc, caldria dir que el del 1855 és el llibret de falla **publicat més antic que es conserva**, perquè no podem descartar que n'hi haguera d'altres abans.

De fet, poques voltes es comenta que en l'Arxiu Històric Municipal conservem unes mostres anteriors de literatura fallera que són de l'any 1850. Es tracta d'un full de versos amb l'explicació de la falla plantada al carrer de Sant Narcís de València i d'un quadern manuscrit que conté els versos destinats a la falla

Història de les víctimes de la falla de Sen Chusep en lo carrer de les Abellanes en l'añ de 1850. Primer full de versos escrits per Baldoví, conservat a l'AHMV.

del carrer de les Avellanes del cap i casal. El primer respon al que seria el model general de les primeres explicacions falleres, uns simples fulls de versos. Però el segon dels casos té més interès, perquè estem ja davant d'una explicació fallera més extensa i elaborada, amb la seua introducció, la presentació dels personatges, el desplegament de l'argument i una conclusió.

Però allò que més sobta quan llegim estos versos del 1850 és que la història que ens conten és, fil per randa, la mateixa del 1855. No sols és que els protagonistes són també una llauradora (que també es diu Viçanteta) i un *lechuguino* que vol comprar-li el "conill", és que, a més, hi ha fragments que són idèntics en el quadern manuscrit del 1850 i en el llibret del 1855. Casualitat? No! Més senzill, l'autor d'eixos versos és també Baldoví, qui, com a mínim, cinc anys abans del que es pensava, ja escrivia versos satírics per a les falles que es plantaven a la ciutat de València. En tot cas, un misteri envolta estos versos de Baldoví del 1850: es conserven només manuscrits i no sabem si arribaren a imprimir-se en forma de llibret. A més, el fet que cinc anys més tard tornaren a distribuir-se ens fa pensar que potser van ser prohibits per la censura, que en aquella època controlava les falles que anaven a plantar-se i també els versos corresponents. Segurament, aquella història de prostitució i la crítica als impostos elevats que contenia no degué ser ben vista per les autoritats.

El primer premi de la història de les Falles

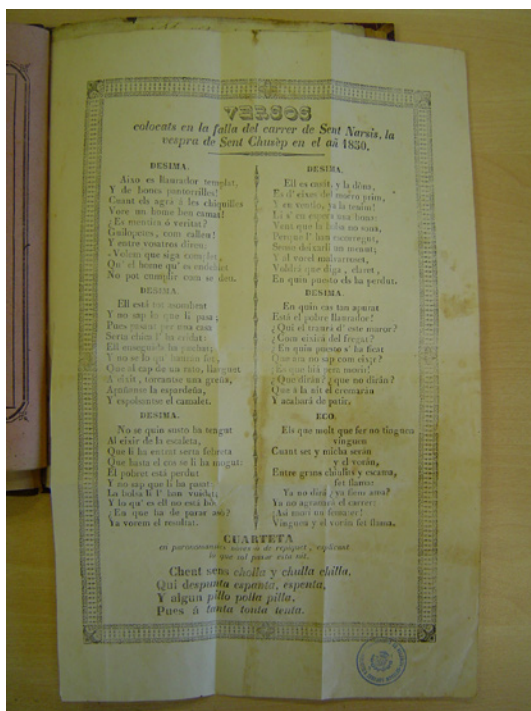
L'actual sistema municipal de premis naix en l'any 1901 i, per tant porta més d'un segle funcionant amb diverses adaptacions i modificacions, com ara la creació de les seccions o l'ampliació del nombre de premis. D'esta manera, l'Ajuntament arreplegà una tradició relativament recent de premiar les falles plantades amb un caràcter més artístic, fet que provocaria amb el pas del temps que les falles s'oblidaren de la crítica i sorna fallera, i es centraren més en la vessant artística.

Esta tradició recull una sèrie d'associacions, penyes i revistes valencianes que començaren en la penúltima dècada del segle XIX a premiar falles de manera espontània i ocasional (excepte en el cas de Lo Rat Penat), sobretot per fer-se publicitat.

Entre estes, destaca la revista satírica *La Traca*, que, segons totes les informacions, l'any 1887 va prendre la iniciativa d'atorgar per primera vegada uns premis a les falles més satíriques. Segons la ressenya del dia 19 de març del diari *Las Provincias*, finalment la revista atorga tres premis: el primer, pagar la música i l'àrbitri corresponent a la falla del carrer de l'Ambaixador Vich; el segon, pagar la traca i l'àrbitri a la falla que portava per títol *Becerrada*, dels carrers de Colom i Xàtiva, i el tercer, pagar la música i el seu àrbitri a la falla *Plaza de Toros*, plantada al carrer de la Saboneria Nova.

Esta data tan important en el posterior desenrotllament per a la festa de les Falles, ha estat arrossegada per tots els autors que han anat copiant-se els uns als altres, des que algú ho va publicar per primera vegada, però de segur que desconeixia que hi hagué un cas anterior de premi a falles. Es tracta del premi atorgat per la penya El Fum en 1884, i del qual ens dóna més informacions l'article publicat per Francesc de Paula Llop i Lluch en la pàgina 10 de la revista *Pensat i Fet* del 1952:

*I ara anem al [premi] més antic.
Du la inscripció següent: 'La
Penya El Fum a la millor falla
d'enguany. 1884'. És de pergamí
i d'un tamany 35x50 cm. Es
noten diferents tècniques en les
cinc pintures, bones totes elles.
Però descriguem un poc, ja que
un gravat no aclariria la visió.
A dalt es veu la Ciutat voltada
de muralla; al fons, esquena a
la mar, el sol ixent; a la dreta,
l'astre de la nit; la Lluna. Un
fris, a baix, amb figuretes
al·legòriques: forramentes
de fuster. Un bell apunt del
Miquelet, així com la imatge de
Sant Josep. Una falla cremant-
se tenint com a fons, tota
encongida per la resplendor,
la torre de Santa Catarina.
Unes signatures, més el segell
de Secretaria de l'esmentada*

Penya. Es trobava sobre una tela adamascada, però el temps la feu a trossos. Ata està muntada sobre una manta de llaurador. El bastó, tot adornat de simbolismes i motius del dia: uns rams de llorer i un escudet més modern vora d'unes eixides, coet i traca completen aquesta peça, de segur, la més antiga. Forma part de l'excel·lent col·lecció d'un bon amic que en guarda com a preuat tresor, essent desconegut per la seua natural i senzilla manera de ser. En una altra ocasió donarem detalls d'aquest magnífic cabdal.

Aniversaris de comissions

Hi ha dos factors per a considerar alguns aniversaris fallers com a enganys. El primer, que els col·lectius festers no s'han preocupat de conservar la seua pròpia documentació, la seua memòria històrica, i per tant això pot provocar que les comissions més antigues hagen de reconstruir la seua història (sobretot la fase inicial) anant a cegues.

I en segon lloc, quan es tracta de commemorar un aniversari, les comissions falleres celebren totes les varietats possibles: la primera falla plantada a l'encreuament, la primera falla de la demarcació, la primera falla de la comissió actual, la primera falla en la secció especial, la primera falla que guanyà el primer premi... A estes celebracions s'han sumat sobretot les comissions d'especial com ara Plaça de Na Jordana, Convent de Jerusalem-Matemàtic Marzal, Plaça del Pilar o Exposició.

Portades de quatre llibrets seriosos d'aniversari de Falles.

Però, quan hi ha diners pel mig, com és el cas de les subvencions municipals, les comissions falleres estan disposades a modificar lleugerament la seua història per poder cobrar eixa subvenció. A falta d'una investigació seriosa, han triat les dades que més els interessava per a celebrar un aniversari.

Exemples curiosos en tenim en el llibret del 125 aniversari que la comissió **Cervantes-Pare Jofré** publicà en 2003, però que s'apropià erròniament diverses falles plantades en la veïna demarcació d'**Espartero-Pare Jofré**. També la comissió **Dalt-Sant Tomàs** publicà en 2006 un llibre que celebrava un suposat 150 aniversari de la primera falla plantada, quan en realitat els inicis foren comuns amb la veïna de la Plaça de Mossén Sorell, i s'independitzà en 1918 (segons diferents referències que ells mateixos han publicat). O el més impactant de la **Plaça del Mercat Central**, que asseguren que plantaren en 1797. Hauria sigut veritat sinó fóra perquè es plantà al mes de juny (no al març), amb motiu de la beatificació de Joan de Ribera (no la vespra de Sant Josep), i es desmuntà en acabar les festes (no es cremà).

Tot el contrari ha passat a altres comissions, que han trobat una data fundacional més antiga gràcies a investigacions més serioses: són els casos de la plaça del Mercat de Russafa (de 1928 a 1881), plaça del Doctor Collado (de 1911 a 1869), Sant Vicent-Periodista Azzati (de 1917 a 1887), plaça de Patraix (de 1947 a 1929), plaça de la Mercé (de 1927 a 1872), Pelai-Matemàtic Marzal (de 1920 a 1887), plaça de l'Àngel (de 1918 a 1902), plaça del Sant Vult (1902 a 1884), el de Pizarro-Ciril Amorós (de 1922 a 1900) i l'últim de la Plaça dels Furs (de 1890 a 1887).

Aquest article va ser publicat originalment al llibret de la Falla Els LLeons Poeta Mas i Ros de l'any 2012.

Espai infantil

Falla

Barri Sant Gregori
Torrent, falles 2023

Lola Medina Zayas

Fallera Major Infantil 2023

Des del llibret de la nostra falla
m'agradaria dir-vos, en primer lloc,
que per a mi és un orgull representar
a aquesta falla que tant vull i donar les
gràcies per estar acompanyant-me, em
sent molt acompanyada i espere que en
aquesta setmana fallera ens ho passem
molt bé i us convida a gaudir de la
nostra festa com una gran família.

Visca la falla Barri Sant Gregori!

Ala Fallera Major infantil

Lola l'art a tu t'envolta,
dels teus ulls brolla l'art,
a la teua mirada l'art explota,
l'art en ta cara pren part.

La teua joventut serà la guia
d'una comissió que a tu confia
els més alts valors de la nostra festa.

El barri per a tu ja s'engalana,
La falla s'ompli de llum i d'alegria,
La paraula es torne poesia,
música de festa valenciana.

Prepara't per a viure cada instant,
és facil per a tu, amb eixe encant,
meréixer de tots les seues glosses.

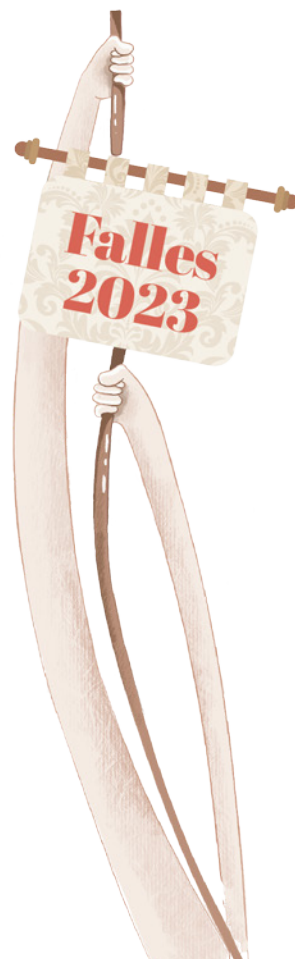
Recompenses infantils | Falles 2022

Emblema i distintiu d'argent

Alvaro Lorente Garrigues
Bruno Terencio Chust Fernandez
Martin Palop Guerrero
Denis Ruiz Cantos
Leire Benavent Jimenez
Mario Diaz Escobedo
Martina Serrano Carrillo
Noa Izquierdo Bustamante
Pablo Barrero Maestro
Paola Cantos Hidalgo

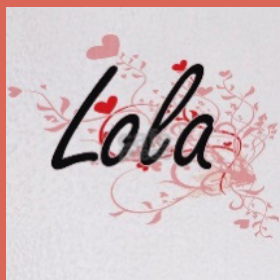
Emblema i distintiu d'or

Lola Medina Zayas
Alma Garcia Zafra
Borja Miñana Serrano
Carlos Alonso Viñes

Coneixent a Lola Fallera Major Infantil 2023

Què significa Lola

Lola és una derivació del nom de Dolores. Significa "la dona que suporta o aguanta les dificultats" o "**la dona que resisteix al sofriment**". És propi de les dones incansables, enèrgiques i amb molt de caràcter. A més, Lola es relaciona amb les persones que tenen una personalitat decidida i autoritària.

Origen del nom Lola

El nom Lola és **originari del llatí "doloribus"**, el qual li va ser donat per primera vegada a la Mare de Déu dels Dolors, després de la mort del seu fill Jesús en la crucifixió.

És un nom molt estès en tota Espanya, sobretot en el sud de la Península, on és molt popular entre grans artistes i persones famoses.

Numerologia del nom Lola

Segons la numerologia, el 5 és el número de la bona sort per a Lola.

Diminutius i variacions del nom Lola

El nom de Lola té els següents diminutius:

-) Lolita
-) Dolores
-) Loli
-) Ita

El nom Lola en altres idiomes

Lola és un nom que s'escriu igual en la majoria dels idiomes occidentals. No obstant això, en altres llengües s'escriu de la següent manera:

-) **Grec:** *Λόλα
-) **Hebreu:** *לולה
-) **Xinès:** *夢*拉
-) **Japonès:** *ローラ
-) **Àrab:** *لولا
-) **Rus:** *Лола
-) **Marcia:** *吡☆*鯨

Personalitat del nom Lola

Lola és una dona amb un temperament **dominant, entusiasta i idealista**. Es destaca per ser molt creativa. A més, posseeix moltes

ambicions, la qual cosa li afavoreix per a escalar entre les multituds. Ella no es dona per vençuda fàcilment, però aquesta actitud una mica obstinada la fa tindre friccions amb algunes persones. No és per a res conformista i sempre tractarà d'estar un pas avant dels altres. Les ensopegades no la detenen, al contrari, li serveixen per a impulsar la seua carrera a nous nivells. En l'amor, Lola és **somadora**. Ella busca sempre al company ideal. No obstant això, és molt difícil omplir totes les seues expectatives. Però una vegada trobada a la seua parella perfecta, estarà amb ell per a la resta de la seua vida.

Amb els seus amics, sempre allarga la mà per a ajudar a qui ho necessite. A més, és **caritativa i bondadosa**.

En l'àmbit familiar, Lola és una líder que estarà sempre en el centre d'atenció. Així mateix, és molt atenta amb els seus pares, germans i oncles. De fet, els seus familiars veuen en ella a una persona en la qual poden comptar sota qualsevol circumstància.

Quants anys tens?

10 anys.

Quan vas nèixer?

8 de febrer 2012.

Com es diuen els teus pares?

Pilar i Jorge.

Com és el teu color preferit?

Blau, sense més.

I tu pel·lícula preferida?

Pare no hi ha més que un
(Padre no hay más que uno).

El menjar que més t'agrada?

Pit de pollastre empanat i el pernil.

Quina música t'agrada escoltar?

Aitana, "Mariposas".

El teu esport preferit?

Futbol. Juega en el Llevant de banda.

En quin curs estàs ara?

5é de primària.

Quina assignatura t'agrada més?

M'agrada l'educació física.

De qui va ser la idea de presentar-te com a Fallera Major Infantil?

Dels meus pares, però jo també volia.

Què és el que més t'agrada de les falles?

L'ambient i la Presentació.

Saps el que significa ser Fallera Major Infantil?

Representar a la falla bé.

Al principi hem llegit el que significa el teu nom, no obstant això, Com et descriuries tu?

Amable, afectuosa i divertida.

Diuen que en el barri tens molts amics, els vols dir alguna cosa?

Gràcies per estar acompanyant-me.

De'l que portes com a Fallera Major Infantil, quines són les teues primeres sensacions?

Molt bé

Per a tu que acte creus que serà el més important?

La Cremà perquè vull saber que es sent

La teua família com porta això que sigues Fallera Major, es posen nerviosos o són tranquils?

Els veig bastant tranquils.

Ara unes preguntes d'examen, com és el lema de la Falla Infantil?

Carnelstoltes.

Com es diuen els artistes fallers?

Germans Miñana.

Quines parts té l'escut de la teua falla, que es compon?

Tres torres, el barri, foc i un ratpenat.

T'ho passes bé amb els teus companys d'altres falles?

Si, molt bé.

Quins desitjos demanaries per a les falles de 2023?

Que ho passem bé i gaudim molt.

Sobre la maqueta del monument, has triat el ninot que salvaràs del foc de la Cremà?

No, encara no.

Et semblen simpàtics i encantadors els entrevistadors?

Si.

Signat:

Lola Medina i Zayas

Comissió infantil | Falles 2023

Alonso Viñes Carlos
Anchel Gutierrez Hugo
Barrero Maestro Carlos
Barrero Maestro Pablo
Cantos Hidalgo Mikel
Chust Fernandez Bruno Terencio
Chust Fernandez Daniel
Delgado Castella Rodrigo
Diaz Carmona Pablo
Diaz Diaz Alvaro
Diaz Escobedo Mario
Garrido Sereno Marco
Garrigues Jimenez Alejandro
Gil Catalan Alvaro
Laderas Mayordomo Daniel
Lorente Garrigues Alvaro
Lorente Garrigues Mario
Miñana Serrano Borja
Palop Guerrero Martin
Peña Fernandez Pere
Peña Fernandez Pau
Raga Rodriguez Gerard
Ramirez Muñoz Lucca
Ruiz Cantos Denis
Serrano Carrillo Lucas
Silla Saez Hugo
Silla Saez Lucas
Adelantado Perez Angela
Benavent Jiménez Leire

Bermell Rivera Ainhoa
Briz Soriano Valeria
Cantos Hidalgo Paola
Cerrillo Garcia Aaliyah
Company Molina Etel
Cueva Molina Ruth
Diaz Diaz Mireya
Dominguez Martos Claudia
Dominguez Martos Paula
Garcia Zafra Alma
Garrido Sereno Blanca
Garrigues Espinosa Irene
Gil Mena Lucia
Izquierdo Bustamante Noa
Laderas Mayordomo Lidia
Maestro Vera Ariadne
Maestro Vera Emma
Medina Zayas Lola
Mena Benlloch Martina
Mena Diaz Daniela
Mendoza Peña Asia
Moreno Garrigues Lara
Peña Rubio Nuria
Serrano Carrillo Martina
Vigo Peña Leyre
Zafra Parra Leyre
Zornoza Hernandez Itziar
Llanes Fraile Oliver

Alacort d'honor infantil

Sou unes xiquetes tota simpatia,
i al festeig veniu plenes de sana alegria,
vos ofrena la vida moltes il·lusions,
i a viure vos convida plenes d'emocions.

Cort d'honor infantil, amb els vostres somriures,
il·lumineu la nostra festa fallera,
i felix la falla per veure-vos amb tanta alegria
aprofitar aquests moments que vos toca viure.

Segur que els artistes s'inspiren,
segur que els pintors vos miren,
segur que els escultors de vosaltres agafen parts,
i la falla orgullosa de les seues falleres amb tant d'art

Pa

Germans Miñana

Artista falla gran

Ernestoltes, moltes voltes !

Germans Miñana

Carnestoltes s'ha convertit
en una festa especial.
És un dia divertit
per a menuts i grans.

Poseu-vos la vostra disfressa
i lleveu-vos la vergonya.
Veniu a la nostra festa,
perquè anem a fer-la bona!

1- L'arlequí i el cigne.

Per carnestoltes pot passar
allò que es creu impossible,
fins que es puga pel cel volar
assegut damunt d'un cigne.

Els xiquets van disfressats
a l'escola i pel carrer
i estan contents i pagats,
els reis del món sencer!

2- L'arlequí versador.

D'arlequí s'ha disfressat
i parla com un trobador,
recitant versos d'amor
que a posta s'ha ensenyat.

S'ha col·locat un barret
i anar així ben mudat
perquè vol ser un xiquet
distingit i elegant.

3- La xiqueta de les màscares.

S'amaga rere una màscara
perquè ningú la reconega
i per rematar la disfressa,
un barret de copa alta.

Reparteix pertot arreu
antifaços amb un pal,
si voleu anar igual,
crideu-la quan la veieu!

4- Una xiqueta amb màscara.

Ben vestida i elegant,
amb un vestit preciós,
la xiqueta està disfrutant
d'un dia meravellós.

Llueix amb elegància
la seua bonica disfressa,
i es creu una princesa
de les de gran importància.

5- Exposició. La xiqueta dels llaços.

Com va de devanida
amb els llaços i el vestit.
A què està ben rebonica?
Digueu, per favor, que sí!

Hui se sent molt especial
perquè sap que va mudada,
i serà la reina del ball
i de tota la cavalcada.

Jesús Ignasi Moragues

Adrián Centelles

Acomiadament **Victoria** **Centelles Serrano** **Fallera Major Infantil 2022**

Hui em dirigisc a vosaltres
acomiadant-me, però molt feliç de poder haver
viscut enguany al costat de vosaltres.

En primer lloc, voldria donar les gràcies als meus
pares i a la meua germana per fer possible aquest
somni que desitjava des de ben xicoteta, i que
per fi es va fer realitat gràcies a ells. L'he viscut,
gaudit, he rigut, he plorat de felicitat... moltes
coses que me les emporte dins del meu cor.

En segon lloc, li vull desitjar a Lola i a Jorge que
tinguen un any meravellós i que s'ho passen
molt bé perquè això només passa una vegada
en la vida i és el millor que et pot passar com a
fallera. Com a cosina meua, em feia molta il·lusió
ser jo qui et posara la banda de Fallera Major
Infantil, Lola.

També donar les gràcies a tots aquells familiars i
amics que varen ajudar-nos en tot el que podien
sense demanar res a canvi, i que han estat al
costat meu i de la meua família durant tot l'any.

Visca la Falla Barri Sant Gregori
Gràcies, i per sempre 2022

**Programa
oficial
d'actes
Falles 2023**

25 DE FEBRER

Crida
(confirmar horari)

26 DE FEBRER

Cavalcada Infantil
(confirmar horari)

4 DE MARÇ

Cavalcada Major
(confirmar horari)

11 DE MARÇ

21:30h Sopar entrega de recompenses

12 DE MARÇ

18:00h Berenar ofertat per la Fallera
Major Infantil Lola Medina

15 DE MARÇ

20:00h Plantà del monument infantil
21:30h Sopar tradicional de
l'hamburguesa
00:00h Plantà del monument major

16 DE MARÇ

08:00h Primera gran despertà
10:00h Esmorzar
19:30h Trasllat de la Verge
(confirmar horari)
21:30h Sopar i ball

17 DE MARÇ

08:00h Segona gran despertà

10:00h Esmorzar

17:00h Ofrena a la Mare De Deu
(confirmar horari)

21:30h Sopar i ball

18 DE MARÇ

08:00h Tercera gran despertà

10:00h Esmorzar

11:00h Jocs infantils

14:30h Paelles

21:30h Sopar i ball

19 DE MARÇ

08:00h Ultima i gran despertà

10:00h Esmorzar

11:00h Operació Quilo

14:00h Gran mascletà del dia de Sant
Josep

21:00h Cremà de la falla infantil

22:00h Sopar

00:00h Cremà major

Himne de Torrent

José Ortí Soriano, música.
Jesús Huguet Pascual, lletra.

Conjugats passat i esperança,
El Ràfol, el Mas, el Vedat,
reviscolen l'esforç d'una terra
regada amb sudor llaura de mans.

Units férem de la pedra verd,
gents i ambicions conjugàrem.

Sobre el barranc escrivírem la història
que de Cabrera a la Torre reeix,
i bastírem els anhels d'un poble
que futur sens límit a l'home ofereix.

Units férem de la pedra verd,
gents i ambicions conjugàrem.

Davallarem al pretèrit, traurem
dels avantpassats els espers cercats,
que Torrent els ofrena en imatge
de conquesta tenaç per vigor constant.

Units férem de la pedra verd,
gents i ambicions conjugàrem.

Tota l'Horta, mà a mà, forma anell
que dansa envoltant l'essència del poble,
i esclata fulgent en un crit vibrant:
Honor als seus hòmens

VISCA TORRENT!
VISCA TORRENT!

Himne de C. Valenciana

José Serrano Simeón, música.

Maximilià Thous Orts, lletra.

Per ofrenar noves glòries a Espanya
tots a una veu, germans vingau.
Ja en el taller i en el camp remoregen
càntics d'amor, himnes de pau!

Pas a la Regió
que avança en marxa triomfal!

Per a Tu la vega envia
la riquesa que atresora
i és la veu de l'aigua càntic d'alegria
acordat al ritme de guitarra mora.

Paladins de l'Art t'ofrenen
ses victòries gegantines;
i als teus peus, Sultana, tons jardins estenen
un tapís de murta i de roses fines.

Brinden fruites daurades
els paradisos de les riberes,
pengen les arracades
baix les arcades de les palmeres.

Sona la veu amada
i en potentíssim, vibrant ressò,
notes de nostra albada
canten les glòries de la Regió.

Valencians: en peu alcem-se.
que nostra veu
la llum salude
d'un sol novell.

Per a ofrenar noves glòries a Espanya
tots a una veu, germans vingau.
Ja en el taller i en el camp remoregen
càntics d'amor, himnes de pau!

Flamege en l'aire
nostra Senyera!
Glòria a la Pàtria!
Visca València!

VISCA! VISCA! VISCA!

Más de 20 años haciendo reformas y obras

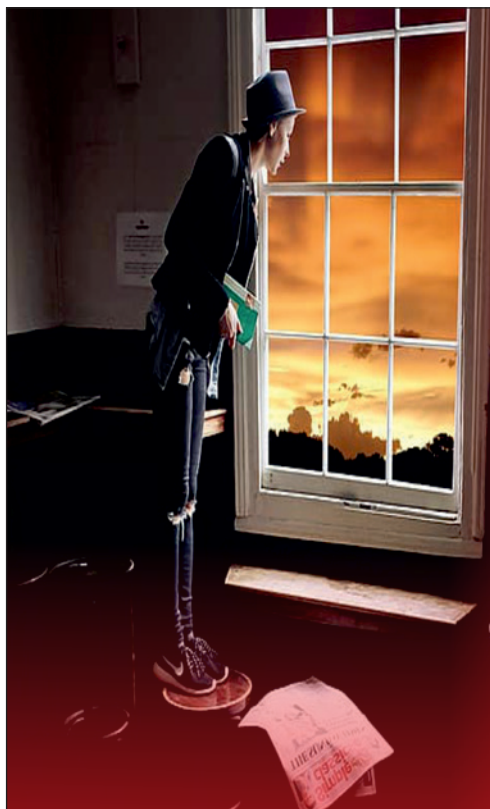

- Reformas integrales
- Obra nueva
- Rehabilitación
- Piscinas

 @pyp_construccion
 www.pyprehabilitacion.es
 689 85 90 36

 CENTRO COMERCIAL LAS AMERICAS, Avinguda al Vedat, 180, 46900 Torrent, Valencia

Mundo Aluminium

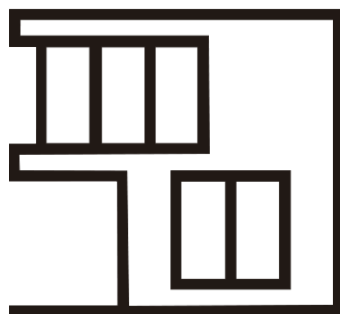
A TU SERVICIO.

**CARPINTERÍA DE ALUMINIO - CARPINTERÍA DE PVC - PUERTAS DE GARAJE
CERRAMIENTOS - AUTOMATISMOS - MOSQUITERAS - MAMPARAS**

C/ Constitución, 75 2-B · C.C. Las Américas · 46900 TORRENT
Tels. 96 050 98 78 · 639 987 525 · 676 524 446
mundoaluminium@gmail.com

MEDINA ZAYAS HOME DESIGN

CASAS PREFABRICADAS

e-mail: jorgemedina45@hotmail.es
tel.679997819, 46900 Torrent (Valencia)

Electricidad Germanies 55

Instalador autorizado

Venta de material eléctrico

Boletines

instalaciones eléctricas

Placas solares

Mantenimientos - Avisos

Iluminacion Led

Germanies 55, Torrent
Telefono 960 655 780

BOTIFORA

cocinas

- Diseños personalizados por ordenador.
- Fabricación propia.
- Superficies sólidas.
- Instalación de parket.
- Reformas en general.
- Vestidores.
- Armarios empotrados.
- Muebles a medida.
- Cocinas a medida.
- Baños vanguardistas.

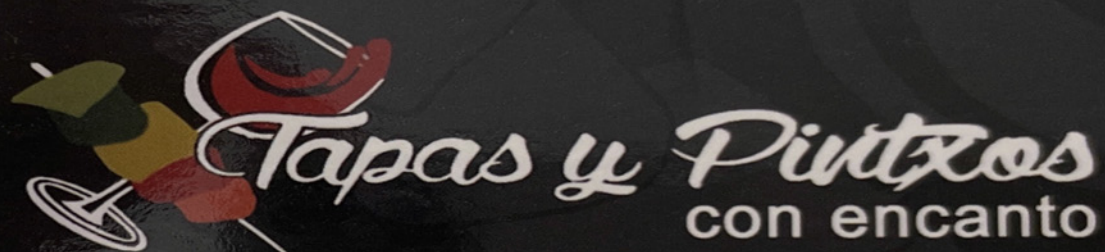
C/ Cami Reial nº 122 bajo • 46900 TORRENT (Valencia) • Tel/Fax 96 157 47 39
www.botifora.es • info@botifora.es • avoracocinas@gmail.com

Redpiso Torrent amb les falles de Torrent

Solicite la Valoración Gratuita de su vivienda

REDPISO TORRENT
C/ San Valeriano, 2 - Torrent (Valencia)
Telf. 960 486 596
torrent@redpiso.es - www.redpiso.es

C/ Padre Méndez, 126 - Torrent [Valencia]
☎ 96.061.43.29 - 653.994.759 - 657.342.007
f Tapas y pintxos con encanto

.....
MENÚ DEL DÍA

Lunes, Miércoles, Jueves y Viernes

.....
MENÚ FINES DE SEMANA
.....

Centre de jardineria

C/ Prolongació
Camí Reial, 173
46900 - Torrent

☎ 96 158 95 54

www.mercajardin.es

FLORISTERIA

JARDÍ

CAMP

MASCOTES

Nou servei de venda, reparació i lloguer de maquinària

FORN - PASTISSERIA
Avenida

Av. Al Vedat, 71
Tel. 96 155 19 97
46900 TORRENT (Valencia)

PAPERS SAHUQUILLO

Carrer Benemérita Guàrdia Civil 17 Baix · 46900 Torrent
Telèfons 96 155 04 70 / 645 47 31 60
Transport inclòs

**Restauración de todo tipo de estructuras
de madera ,puertas ,ventanas y
construcción de pérgolas y cenadores**

defusta
casasDEMadera

Francisco Soriano Castaño

Calle Camí Reial nº 156

Tlf: 661 535 725

NCCO

**NEUMÁTICOS, CARCASAS Y
CUBIERTAS DE OCASIÓN**

**NEUMÁTICOS NUEVOS Y DE OCASIÓN
CAMBIOS DE ACEITE
MECÁNICA RÁPIDA**

678 34 10 07

**POL. INDUSTRIAL MÁS DEL JUTGE
c/ Tonellet c/ Moliners, 24
46900 TORRENT**

CRISTALERÍA JAVIER GIL S.L.

C/ San Valeriano, 27, bajo

Tel. 96 156 68 97

Móvil 627 585 821

46900 TORRENT

www.cristaleriajaviergil.es

Lotería La Ermita, S.L.

Ramón y Cajal, 33
Teléfono 96 155 07 70

46900 TORRENT (Valencia)
info@loterialaermita.com

 Admón de loterías Nº 1 La Ermita
 Loteria La Ermita

www.loterialaermita.com

C/ Germanías, 68
46900 Torrent

Tel. 961 290 555

info@autoescuelacamireial.com
www.autoescuelacamireial.com

tu emoción es nuestro éxito

el espectáculo pirotécnico a tu medida

www.pirovalencia.es

tel. 629 75 16 00 / 686 89 32 30 / pirovalencia@pirovalencia.com

¡Espectáculos pirotécnicos de calidad!

También para bodas, bautizos, comuniones y todo tipo de eventos y celebraciones.

ALDIESPORT
Articulos para fallas

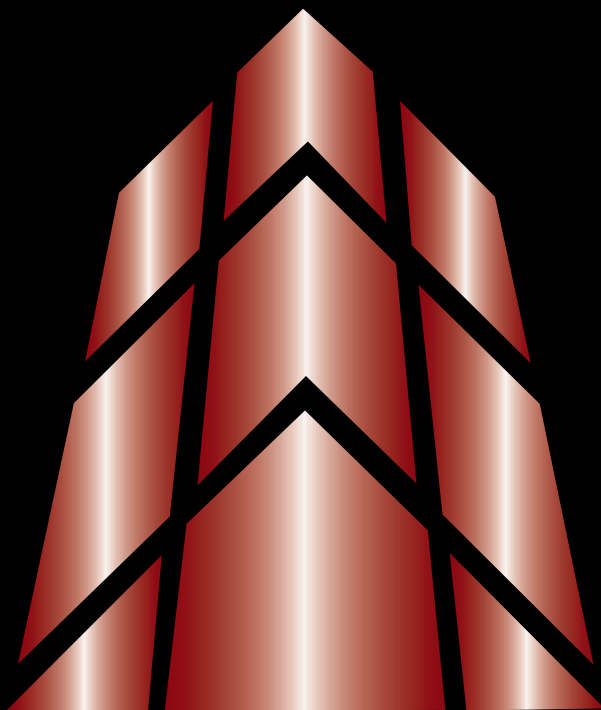
FALLERA MAJOR DE PAIPORTA 2011
Yessica Domingo i Martinez

trofeos, bandas y pergaminos
banderas y estandartes
cubrebalcones, pañuelos y polares

Maestro Sanchis almiñano,8
Telf. 96 155 65 11

622.131.786
aldiesport@aldiesport.com

46900 TORRENT
(Valencia)

REHABILITACION Y PINTURAS
MENA S.I.

C/ Maximiliano Thous, 17. Pol. Ind l'Estació

info@pinturasmena.com

www.pinturasmena.com

Tel.: 647 406 934 - 961 879 453

46200 - Paiporta (Valencia)

Centelles y Buj

Jamones y Embutidos

659 614 738

Puesto 4

MERCADO PICANYA

Raquel - Puesto 4

Centelles y Buj

Jcbike

Venta y reparación de bicicletas

679546646

OPTICA LUXSO

TEL:960826260 / MOVIL:633650456

GERMANIES 68
CP.46900 TORRENT

ORTO-K NOCTURNA

- ESTUDIO DE ADAPTACIÓN DE LC PARA ORTO-K

(IMPORTE NO REEMBOSABLE).....200€

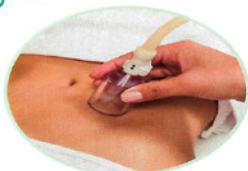
INCLUYE

- RECOPIACIÓN DE INFORMACIÓN PERSONAL Y CLÍNICA DEL PACIENTE.
- ESTUDIO OPTOMÉTRICO COMPLETO.
- TOPOGRAFÍA CORNEAL AVANZADA DE MÁXIMA PRECISIÓN.
- FORMACIÓN DE USO DE LC RGP, MANIPULACIÓN MANTENIMIENTO, Y RESPUESTA A PREGUNTA FRECUENTES.
- 7 CONTROLES DE SEGUIMIENTOS DURANTE UN AÑO.
- GARANTÍA POR ROTURA DEL 25% DE DESCUENTO (ADJUNTANDO RESTOS DE LA LC.)
- LENTES DE ORTO-K + KIT DE INICIACIÓN

• LENTES DE ORTO-K + KIT DE INICIACIÓN.....590€

Descubre todos nuestros tratamientos en cabina no invasivos

Vacumterapia

Drenaje linfático

Electroestimulación

Terapias alternativas

Presoterapia

Aromaterapia

Sacosauna

C/ Gómez Ferrer 31 pt 2 Picassent

722 25 01 00

@esplainaturapicassent

@esplainatura15

Cuida tu cuerpo y tu mente con Esplai Natura

Te ayudamos a perder peso de forma natural mediante tratamientos corporales reductores con aparatología no invasiva

INSELECT

Instalador Autorizado

TLF:635091589/619502177

**Instalaciones
Eléctricas
Torrent S.L.**

Instalaciones fotovoltaicas
Aires acondicionados
Mantenimientos
Instalaciones electricas en
general

Impresión digital Gran Formato
Cartelería
Stands de Feria
Congresos
Eventos
Presentaciones
Rotulación de Vehículos
Soportes Impresión

tel.: 96 158 86 42 - fax: 96 158 86 43

CC. Las Américas - Planta Alta - Local 10 - Av. País Valencià, 182 - 46900 - Torrent - Valencia
www.digitalpenella.com

4^a
EDICIÓN

SORTEO RESTAURANTES LOS ABETOS
1 de Julio 2023 con la lotería Nacional

TODO PARA TI

LA FELICIDAD DE TENER MÁS DE 45 PREMIOS EN TUS MANOS
Y CON IMPUESTOS PAGADOS

EL CESTÓN
DE LOS ABETOS

COMPRA AHORA TUS PAPELETAS EN
elcestondelosabetos.es

Tus papeletas solo por

6€

Gràcies

A totes les persones, empreses i entitats que han fet possible la publicació d'aquest llibret!

